

Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК VI

ГРУДЕНЬ — 1955 — DECEMBER

Ч. 71

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Багряний Іван — Дві поезії	1
Василева Олена — Джиммі, оповідання	2
Гаран Євген — Сутінки поцейбічного світу	3
Клиновий Юрій — У полоні малої форми	4
Риндик Степан — О, сурсум корда!	7
Ревуцький Валеріян — Йосип Йос. Гірняк	8
Дорошенко Вол. Спогади Дм. Антоновича	13
Байрон Д. Г. — Лох-на-Гарр, поезія	12
Антонович Дмитро — Спогади	13
Ющенко Олекса — Степанові Руданському	18
Чорнобицька О. — Листи з Австралії	19
Ворскло Віра — Краще був би до мене...	21
Еронім Анонім — Без масок епохи	23

Рецензії. Бібліографія. Хроніка. Ілюстрації.

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Оксана Вікул у власному танці „Солоха“.

Фото: Еллебі Студіо, Міннеаполіс, Мінн., США

НА РОЗБУДОВУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Чорнобицька О. Квинстовн, П. Австралія - 5.00
Гузів Дмитро, Ніагара Фалс, Онт. Канада - 4.00
Мельник Мар'яна, Сан Франциско, США — 1.50
Васильченко Ніна, Солт Лейк Сіті, США - 1.50

“НОВІ ДНІ”

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во “Нові Дні”, головний редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$3.00, піврічна: \$1.75
США — річна: \$3.50, — піврічна: \$2.00 американських.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI, Box 452, Term. “A”
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Німеччині:

P. Domtschenko, (24a) Lubeck, Germany,
Vorwerkerstr. 103, Baracke 10/6a.

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

Передплата: річна — 1½ фунта.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide,
South Australia

Передплата: річна — 1½ фунта.

В Аргентині:

“Peremoha”, 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina

Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

“NOWI DNI”, a Ukrainian Monthly.

Editor: Petro Wolyniak.

Address:

Nowi Dni, Box 452, Term. “A”, Toronto, Ont., Canada

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Шаблій Микола, Чикаго, США	3
Бурштук П., Торонто, Онтаріо, Канада	3
Мельник Мар'яна, Сан Франциско, Каліф.	1

Сердечно дякуємо всім поширювачам журналу і жертводавцям! Редакція.

ДО ВСІХ ЧИТАЧІВ І АВТОРІВ

Останній час я не відповідаю на листи і часто затримую виконання замовлень. Останні два тижні я просто не розбираю пошти. Одно з двох: або вчасно видати журнал, або бути „чемним” і відповідати на листи, що, безперечно порядній людині личить.

Отже, зараз я не можу всього і вчасно зробити, бо оцей клятий лінотип, на якому я оце пишу, заганяє вже мене на той світ...

Та вірю, що з січня я цю справу таки налагоджу. Тому вже вибачайте поки що.

Не маю часу нагадувати, то прошу дорогих передплатників вчасно відновити передплату, ну, і не забувати про якогось нового передплатника: хай хоч на сьомому році існування журналу на пару сот примірників накладу збільшимо.

Ваш П. Волиняк

На домагання багатьох наших читачів з січня 1956 р. починаємо видавати місячний дитячий журнал

СОНЯШНИК

Журнал матиме 20 сторінок друку, багато ілюстрацій, друкуватиметься на гарному папері, кольоровий друк.

Передплата на рік:

Канада — 3.00 дол.

США — 3.50 дол.

Австралія й Англія — 30 шіл.

Інші країни — рівноватність 3.00 доларів.

Замовлення і гроші слати на адресу „Нових Днів”, зазначаючи, що передплата на „Соняшник”.

Перше число „Соняшника” (січневе, різдвяне) вийде у другій половині грудня ц. року.

Вудавництво „Нові Дні”.

М. В. ГОГОЛЬ

Накладом “Книгоспілки” вийшли з друку і поступили в продаж твори М. В. Гоголя томи 1-й та 2-й (українська тематика) в українському перекладі за стилістичною редакцією А. Ніковського та М. Зерова. Обидва томи в одній книжці (понад 600 стор.). Видання багато ілюстроване. Добрий друк та міцна полотняна оправа. Ціна за книжку (два томи) 3 дол. 75 центів. Питайте в ближчій українській книгарні, або шліть замовлення на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.

68 East 7th St.

New York 3, N.Y., U.S.A.

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.

Іван Павлович Багрянний з сином.

У цьому році минає 30 років, як один з найвизначніших наших письменників, Іван Павлович Багрянний, виступив на літературне поле.

Про творчість Івана Багряного вже багато написано, багато дискутовано, дехто навіть її цілком негує, але коли відкинути оте все політиканське шумовиння, яке зчиняється навколо особи Ів. Багряного, то можна остаточно ствердити, що Ів. Багрянний — один з найвизначніших письменників не тільки на еміграції, а й навіть в усьому українському сьгоднішньому світі. Нема сумніву, що Ів. Багрянний сьогодні є й найулюбленішим і найпочитнішим письменником на еміграції — всі його твори розходяться за рік-два, всі вони перевидаються по кілька разів.

Коли до цього додати, що кожен його твір викликає пристрасну дискусію, що є доказом важучої проблемности, а не мистецької та ідейної яловости, то це тільки підтверджує нашу думку про поважне місце Ів. Багряного в нашій літературі.

Іван Багрянний — письменник багатожанровий, і ця багатожанровість така яскрава, що сьогодні, коли автор перебуває в розквіті своїх творчих сил, неможливо сказати, де саме він

найсильніший і найталановитіший: у ніжній ліриці, у громадсько-політичній ліриці, яка часто переходить у гостру політичну сатиру, у пригодницькій повісті, у широкому полотні роману, у поезії для дітей, у політичному памфлеті, у полемічній статті чи навіть у масовій маршовій пісні, яка, покладена на музику, просто чарує десятки тисяч його друзів і „ворогів”.

Коли говорити про творчість Ів. Багряного, то не можна поминути одну з найхарактерніших її рис — гуманізм у найкращому і найглибшому розумінні цього слова. Ів. Багрянний безмежно любить людину, він надзвичайно тепло зображує своїх героїв і, мабуть, саме ця риса його творчости робить йому таку велику кількість читачів. Нашій сучасній літературі взагалі властиве оце людолобіє: воно характерне для творчости Яновського, Рильського, Сосюри, Гончара і багатьох інших наших визначних майстрів слова. І в цьому її світле майбутнє і запорука її остаточної перемоги. Це саме те, чого так бракує багатьом іншим літературам, твори яких інколи, — на заздрість нашого обивателя, — добре калькуються на світовому ринкові.

Цей гуманізм, мабуть, породжений великими стражданнями ношої сучасної людини, які наші письменники, зокрема Ів. Багрянний, не тільки бачать, а й самі від дня свого народження переживають.

Іванові Павловичу Багряному з нагоди 30-ліття його літературної творчости — найщиріші побажання дальших успіхів у праці в нашій прекрасній, людяній і великій літературі!

Редакція.

Іван БАГРЯНИЙ

Перепілка в житі — радість.
В пшеницях волошки — смуток.
Ворон з ріль — печаль.
Гей, ти, коню, вибий іскру!
Вибий іскру! Кинь утому!
На звороті, на крутому,
Нам не личить жаль.
Погоріла синь — на грози.

Посмутніла даль — на сльози.
Миготить — на кров.
Друже, друже! Геть з журбою!
Народились ми для бою!
Нам іти разом з тобою
Прирекла любов.

Млоу ворог? — В блискавицю!
Хто судею? — В грізну крицю!
Щоб на світ благословиться
Став наш день і час.

По боях і клекотінні
Встане день в яснім цвітінні.
І прийдешні покоління
Пригадають нас.

Перепілка в житі — ніжність.
В пшеницях волошки — д у м а.
Мак червоний — кров.
Друже, друже! Геть з журбою!
Народились ми для бою.
Нам іти разом з тобою
Прирекла любов.

1926 р., Батурин.

РІДНА МОВА

Мово рідна!

Колискова

Материнська ніжна мово!
Мово сили й простоти, —
Гей, яка ж прекрасна Ти!

Перше слово — крик любови,
Сміх і радість немовляти —

Неповторне слово „М а т и” —
Про життя найперше слово...

Друге слово — гімн величний,
Грім звитяг і клекіт орлій, —
Звук „В і т ч и з н и” неповторний
І простий, і предковичний...

Ну, а третє слово — „М и л а” —
Буря крові, пісня рвїйна
І така, як пах любистку,
І така, як мрійка мрійна...

Перейшов усі світи я —
Є прекрасних мов багато,
Але п е р ш о ю, як Мати,
Серед мов одна лиш ти є.

Ти велична і проста.
Ти стара і вічно нова.
Ти могутня, р і д н а м о в о !
Мово — пісня колискова.
Мова —

м а т е р і у с т а .

Хабаровськ, 1937.

Олена ВАСИЛЕВА

Д Ж І М М І

У кухні готували качок і, не зважаючи на всю пересторогу, запах підсмаженої шкірки розпливався скрізь, аж до найдальших кімнат. Булькотіла підлива, витоплюючись тихенько шкварчав товщ, до запаху смаженого домішувався ще аромат печених яблук. Все це лоскотало, викликало апетит.

Джиммі неспокійний, збуджений. Його неможливо було вигнати з кухні. Він стежив за кожним рухом присутніх, втягав у себе подразливі пахощі, очі його благали: „Хоч крихту шкірочки!”

Дожидали гостей, готувалися зустріти їх якнайкраще. Господиня хвилювалася і її нервовий стан передавався іншим. В кухні було гаряче, метушливо. Те, чого потребували, не потрапляло відразу під руку. зате непотрібне чогось завжди було на дорозі. А тут ще Джиммі під ногами...

Витягли з печі дві розкішних брунатно-червоних качки. Поставили на столі, щоб остудити. А в піч ще засунули качок.

Хоча Джиммі й був добре вихований, він не міг себе стримати. Почав виявляти себе вголос.

— Хіба він голодний, що так просить?

— Джиммі, будь гарним хлопцем!

Але цього разу Джиммі збунтувався. Він не хотів бути гарним... Він хотів качки.

Почав наполягати.

Господиня сказала наймищці:

— Зваріть яйце та дайте йому, нехай відчепиться.

Коли дали йому круте яйце, Джиммі не схо-

тів його впіймати. Воно впало на підлогу.

— Джиммі, — розгнівалася господиня, — що це? Не кожна людина має змогу їсти яйця. Ах, ти невдячний! Поганий хлопець!

Джиммі, ніби соромлячись, схилив свою голову мало не до підлоги і знизу виразно зиркнув на господиню, мов хотів сказати: „Досить мені вже цього, у мене свої бажання... не хочу їсти яйце...” Потім завагався й злісно дивлячись убік, проковтнув яйце.

— Добрий хлопець!

Джиммі не реагував на це, не оглядаючись пішов з кухні, як побитий. Він знову здав свої позиції... Йому було прикро й соромно. Він програв... через оце почуття обов'язкової вдячності, вдячності з увічливості.

З погляду добробуту він мав усе, що входило в регламент пристійного життя. У нього було власне маленьке ліжко з пуховою перинкою. У тарілці завжди стояла чиста вода, для нього купували спеціальні консерви та бісквіти, під час дощу та снігу, перед тим, як виводити на прогулянку, його вкривали попоною. Коли повертався, йому мили лапки. За ним стежили, купали, він був чистенький, його шерсть аж виблискувала. У межах розкішної великої квартири, він міг скрізь рухатися. Йому не забороняли лежати на коштовних килимах, і де б він не з'являвся, йому всміхалися, вітали, пестили. Він знав усі правила ввічливості і, коли хтось жартівливо простягав руку, щоб потиснути лапу, він відповідав на це — за всіма правилами ввічливості й собачої щирості — лизав руку.

Дозволене й недозволене було точно розмежовано. Перейти встановлені межі він ніяк не міг. Як він не хитрував часом зробити потай те, що йому заборонялося, його завжди ловили на гарячому вчинку. Потім довго з ним розмовля-

ли, докоряли, підкреслюючи, що він має більше, як можна мріяти, що він невдячний, недобре вихований.

Ось і тепер, смажать качок. Люди будуть їсти їх, а йому навіть рештків не дадуть. Яка б це була насолода гризти кістку, добратися до мозку, упиватися ароматом. Він би робив це акуратно, в кухні. Він дуже добре знає, що не можна тягати її по всій квартирі. Сьогодні знову викидатимуть кості та гарні кусні м'яса на смітник, а йому не дадуть, хоча б він і довго стояв на задніх лапах і служив, як це інколи робив. Йому купили велику кість у крамниці, де можна знайти все потрібне для вихованих песиків. Вона чиста, біла, виблискує. Її, як іграшку, можна тягати по всій квартирі, її можна залишити на килимі або кинути на дорозі, і ніхто не поскаржиться, навіть, коли об неї спіткнеться. Є в нього й гарненький м'яч, що його купили в тій самій крамниці, з дзвіночком всередині. Він мусить бути щасливий... Хіба всі діти мають такі м'ячі?

До того, як його принесли в це розкішне помешкання, він жив зовсім інакше. Все було так просто й гарно! Коли він прибігав у кухню, йо-

го завжди пригощали, а як він тішився, коли йому давали кість... справжню, з лоскотливим запахом. Яка то була насолода! Він бавився годинами. Ніхто не змушував його ковтати яйця. Він був чистенький, вихований, але вихований, на волі, без отих численних перегородок. Його любили, та за це не вимагали від нього жертв. Потім його віддали „у гарні руки“, і він уже ніколи не бачив своїх старих друзів, з якими почував себе так вільно. Його пестили нові люди, й він привик до них. Не був самотній, мав більше ніж захист — комфорт, що раніш і уяви про нього не мав.

Лише пізніше зрозумів, як цими розкошами він був оплутаний та зв'язаний. Мусив увесь час вдячність відчувати, ввічливим бути, покірним.

Вирватися? Як? Куди? А що там, поза цим затишком, теплом, забезпеченістю?

Часом здавалось, що він ось-ось вибухне, та вихованість стримувала його. Так минала молодість, наближалася старість. Йому вже не хотілося бавитися м'ячем та тягати кість з кімнати в кімнату, як колись. Та він це робив з обов'язку, з увічливості, щоб догодити господарям та мати репутацію гарного хлопця.

Євген ГАРАН

Сутінки поцейбічного світу

Все своє нерадісне життя я шукав людини.

Я чиркав сірнички, немов серед ночі, і уважно приглядався довкола.

Мерехтіли кольори. Чергувалися обличчя: бачкати, вузькоокі, кирпаті, довгоносі, рябі, бліді, пихаті, худі, виличкуваті, білобрисі, броваті, — усі по-ляльковому неживі, наче зліплені з воску, всі не люди, а лише обличчя, як у ляльковому театрі.

Іхні роти роззявлялися і запевняли мене, що вони теж люди. Тільки я заставався самотнім на цілий білий світ і не міг знайти собі друга.

Та ось одного дня я засвітив сірничка і вгледів лице, що вразило мене своїм прозорим і кришталевим променем очей.

Мимиволі я підняв руку і провів пучками, наче сліпець, по тім обличчі, натрапляючи на тендітні, як весняне листя, вуста.

Вони шепотіли незнайомою мовою. Я з цікавістю прислухався і думав:

„Треба обов'язково вивчити цю мову. Можливо, що я нарешті зустрів людину, другу на цілий світ, яка розділить мою самотність і прийме мій дружній потиск руки“.

На початку була дружба.

Чергувалися золоті дні і бігли, як за вітром.

Ми удвійку блукали попід тінистими деревами (її ліва рука в моїй правій), дихали, ковтали евкаліптовий дух повітря і гойдали руками вперед і назад.

НОВІ ДНІ, ГРУДЕНЬ, 1955

Я говорив і говорив. Я оповідав про те і про це, та тільки не про головне. Не про найважливіше: мою першу все ще незгаслу любов: недоторкану й чисту, що її ось уже кілька років я таїв глибоко в серці.

Колись були часи, коли я наївно й довірливо міг оповідати про неї. Глиняні, навощені обличчя з велетенського лялькового театру, що ім'я йому свет, слухали, сердилися і глузували. Деколи вони підступно пробували згвалтувати мою любов. І як їм не вдавалося, вони кричали в безсильній злості услід мені:

— Геї! Ти не смієш любити те, що байдуже нам.

А я відходив і рукавом ревниво закривав її голу; і та любов була любов до моєї далекої Батьківщини і її замученого люду.

Під кінець я затаїв її аж у себе на серці. Тісно було їй, бо вона росла і нудилася взаперті. Але я вже нікому більше не оповідав про неї, навіть моїй подрузі, коли ми удвійку блукали під тінистими деревами і гойдали руками.

Шаленим галопом летіли дні і той велетень-годинник, що колись пробив мені дитинство і юність, ударив тричі на повноліття.

Я чув його удари в повітрі, що застигло, і в м'язах, що тремтіли, і в крові, що грала. І тоді прийшло Слово і зробило з нашої Дружби Подружжя.

Це після того я вперше почав задумуватися

над містерією шлюбу, над довершеністю взаємин між людьми, над великим символом людства — Подружжям.

Я довго думав і зрозумів, що між нами двома не буде ані ясности ані гармонійности, якщо я не поділюся з дружиною своєю першою великою любов'ю.

І ось я почав щовечора оповідати про безкраї степи, прозорі води, про засипані снігом села і мовчазні віковічні могили моєї Батьківщини.

Дружина звичайно сиділа біля каміна і, стримуючи для ввічливости позіхання, натирала обличчя кремом.

Мені було б багато легше й охочіше говорити, якби вона захопилася моєю розповіддю і забула про ті косметичні вправи, що робили її шкіру липкою й масляною.

— Очевидно мені бракує дару слова, — виляся в мене знеохочуюча думка. — Мабуть я просто не вмю цікаво розповідати.

І надалі я оповідав, намагаючись пригадати все, що для неї могло б бути цікавим або незвичайним: і голопузкі дітлахів у пилюці колгоспних шляхів, і соцзмагання на кріпкому морозі, і лижвярські перегони на шкільному подвір'ї.

Я готував свої оповідання, як той учитель, що готується до лекції.

— Дома, на Батьківщині, місяць не круглий, — загадково говорив я, збираючись пожартувати.

— ??..

— Квадратний..

Мій жарт падав, як кажуть, блином, не викликавши бажаного результату. Моя дружина не

цікавилася дітьми в пилюці і не надавала ваги лижвярському спорту. Але чим же вона, взагалі, цікавилася?!

„Може її байдужість удавана? — думав я з наростаючою підозрою. — Може це все далекосяжний розрахунок, що з часом примусить мене забути своє минуле і так, на її думку, врятує наше родинне щастя?“

Я вже відчував, як черв'як роздратування ворушиться в мене під серцем. Я з місця в воду почав говорити про свою Велику Любов, сподіваючись, що бодай підсвідоме почуття ревности викличе вогник зацікавлення в очах моєї дружини.

Та дарма!

Її кришталеві очі зоставалися спокійні, гарні, ввічливо байдужі.

Де ж поділися мої сірнички, що з ними я блукав-шукав по білому світі?

Я запалюю велику свічку, наближаю її до обличчя своєї дружини і з розпачем бачу, що воно таке ж, як і ті інші, натягнені, навощені, полярському неживі — не люди, а тільки обличчя.

Химерна думка приходить мені в голову. Я простягаю руку і — справді! — здіймаю те обличчя, як маску. За ним нічого нема, темна порожняча. І тоді я розумію причину байдужости.

Дмухає вітер і гасить свічку, і я знову в сутінках. Тільки цим разом я до глибини душі усвідомлюю, що моїй самотності немає дна, а навколо — ляльковий театр.

Австралія.

Юрій КЛИНОВИЙ

У ПОЛОНІ МАЛОЇ ФОРМИ

(Закінчення з попереднього числа.)

На цю увагу професор вибухнув довгою тирадою про „сенегалів“, тобто, як виходить з його міркування, тих українських романтиків, що при допомозі чужих сил, у нашому випадку німців, „готові прорубувати через голови свого народу переправу у вимріяну ними теж „вільну Україну“. Що українські націоналісти, які ішли у східно-українські області, не мали, а в тих умовах і не могли мати, ясної концепції будови вільної України під німецькою окупацією, — це правда, але правда є теж, що вони були єдині, що в тих умовах підняли наново прапор боротьби за волю українського народу і окупили її власною „романтичною“ кров'ю. Марченкова концепція, щоб боротьбу за визволення сперти виключно на біологічну силу народу, мовляв, „нашому роду не буде переводу“, і в гібернаційному сні чекати на „свій день волі“, варта, на нашу думку, ще менше, ніж активна, окуплена помилками й кров'ю, тактика українських націоналістів.

Не зважаючи на те, що Маляр дав вислови-

тись на сторінках своєї повісти і опортуністично настроєній частині українського суспільства, його твір є водночас і антирадянський, і глибоко український. Коли селянські маси своєю культурою, побутом і світовідчуженням є потенційно великою революційною силою, то ролю формування цих мас автор віддає двом героям повісти: Петрові Родакові та Степанові Деркачу, очевидно, не як особам, але як символам нової української революції. Обидва вони — представники молодого покоління, один — колгоспник, другий — робітник, що закінчили десятирічки, а може й інститути, обидва — українські патріоти, що поволі, крізь жажливі воєнні переживання, дійшли до повної національної свідомости. З любови до рідного краю, що так яскраво заманіфестована у фронтових переживаннях, через німецький полон і арешти, виростають врешті свідомі українські державники. Куди вони доходять у своїх дерзаннях, показує останній розділ повісти.

Різдво у тітки Варки Закаблук, нареченої Петра Родака, справляли врочисто, головні ге-

рої, — Деркач і Родак, — присутні. Ось фрагмент їх розмови:

— У народі ходять перекази, що маршал Тимошенко піднімає похід за визволення України від німців. Визволена Україна буде народньою, без московського налігача і большевиків!

Це, може, тільки віра народня, але віра, буває, здійснюється. Фронт тримається біля Змієва, але маршалів похід для нас буде дуже реальним. Ми творимо своє, наше українське підпілля. І хоча б це був і ризик — більше не втратимо, як втратили при втечі. Народ загине, коли не бацитиме, що в нього є захисники”.

Коли важко сказати, хто автор першої мови з цитованого уступу, то автор другої — Степан Деркач, героїчний комбат, що щасливо проходить крізь усі небезпеки фронту й не менш небезпечної німецької окупації. Його концепція, хоч з мистецького боку не зв'язана міцно з фавбулою, а з політичного, коли мова про наявні сили для її переведення, — трохи наївна, все таки стоїть у повній протилежності до біологічної концепції проф. Марченка. Деркач, як і західно-українські націоналісти, знайшов єдиний з того становища вихід і програму, програму революційної боротьби проти обох окупантів за створення в майбутньому самостійної української держави.

Оце й відповідь П. Маляра тим тупоголовим партійникам, що, не зрозумівши як слід його твору, хотіли б почепити йому ярлик комунізму.

IV

Коли б хто хотів якнайкоротше передати своє враження від повісти П. Маляра „Хліб”, він міг би з повним правом сказати, що вона написана телеграфним стилем. Немає сумніву, що Маляр, вийшовши з дрібної форми і не засвоївши як слід усіх тайн повістярської техніки, написав повість надзвичайно сконденсовану, що вона своїми мистецькими засобами нагадує радше телеграфний листок, ніж спокійний, до деталей опрацьований епічний твір. З цього телеграфного Маляревого стилю й виникають основні недоліки його повісти, передусім сюжетного й композиційного характеру. Це, очевидно, тоді, коли Малярів твір розглядати з точки ортодоксальних законів будови повісти.

Повість „Хліб” розміром невелика, усього 215 сторінок, зате сюжетний матеріал, показаний у ній — презеликий. Не зважаючи на обмежений розмір, Маляреві вдалося розгорнути широченне полотно і дати читачеві таки досить докладний образ того, що діялось в Україні в перших місяцях німецької навали. Проте, ота найбільша скороченість мистецького викладу поклала своє тавро на повість, перш за все в тім, що вона читається важкувато. Автор з великим поспіхом розгортає фавбу повісти, при чім часто не дає не тільки заокругленого опису подій, але забуває подати імена та прізвища дієвих осіб. Наприклад, про прізвище одної з головних героїнь першого розділу, Варки Закаблук, читач до-

відується аж багато пізніше, на 37-ій сторінці. Те саме з одним з головних героїв повісти Петром Родаком, прізвище якого автор відкриває на 39-ій сторінці, коли його послали на фронт воювати з німцями. Коли ж подає повне прізвище Петра Родака, читач має виправдані сумніви, чий це той самий Петро, який кохає Варку Закаблук, чи, може, інша особа, яка випадково теж зветься Петром. Очевидно, у дальшій розповіді автор вияснює тайну, але оця недоговореність непотрібно утруднює читачеві орієнтацію і слідування за ниткою сюжету.

Коли ж ми вже говоримо про героїв повісти, то варто обговорити тепер цілком оригінальну у повісти методу їх характеризовування. Треба перш за все підкреслити, що Маляр має добре спостережливе око й багатющу пам'ять на деталі, але, на жаль, свого таланту повністю не використовує. Коли затемненість і абстрактність у малюванні героїв і дій була, може, непоганим засобом у малесеньких поезіях у прозі з молодечого періоду творчости Маляра. Коли справа була в першу чергу в передачі настрою, то при писанні повісти ця метода виявилась недосконалою і в деякій мірі послабила мистецьку вартість твору. В одному місці Маляр сам відчуває свій недолік, стверджуючи устами професора Марченка, що його герої — це покоління без біографії. Воно й справді так. З-поміж коло 40 осіб яких Маляр виводить у повісти, лише декілька удостоїлись повнішої характеристики у зв'язку з їх минулим. Це колгоспниці Меланка, Катерина Мороз і Грицько Погорілий, голова міської ради. Що автор вмів ядерно характеризувати своїх персонажів, свідчить хочби лаконічний, але знаменитий малюнок колгоспниці Меланки:

„Уже рік, як Меланка молодича. (Дивно їй, що нагадалася школа), а тепер вже й „салдатка” — чоловіка на війну забрали. Без дівування минула молодість, а заміжжя — без милування, чуло серце. Тому й журлива була та лагідна”.

Проте величезну частину своїх героїв автор показує тільки ситуаційно, тобто, у зв'язку з даною ситуацією, не конкретизуючи їх особистих, духових чи фізичних, ознак. Це стосується не тільки другорядних та третьорядних постатей, але й головних героїв твору. Оці ситуаційні характеристики дієвих осіб повісти в багатьох випадках яскраві й пластичні, але вони не рятують їх від деякої паперовости. Щоб не бути голословним, подаю ситуаційну характеристику селян, що повертаються з цілонічного полювання за мітичним німецьким парашутистом:

„Дядьки колгоспні — теж батальйонці — пішли по розмитій дощами дорозі, босоніж, покачавши штани. За ними тяглася їхня втома цілонічна, погнобивши згорблені плечі їхні. Руки у них звисали, мов поприв'язувані — витягнуті аж до колін, з великими обвітряними долонями. На віддалі здавалося, наче дядьки буряки червоні несли, кожний за хвоста тримаючи.”

Цей образ з мистецького боку — один з найкращих у повісті, дуже пластичний, але обмежений. Він дає тільки ситуаційну картину, дядьків трактує колективно, як групу, а не як окремих особистостей, що живуть власним життям і мають власні біографії. Очевидно, при масових сценах, як ця, це творові аж ніяк не шкодить, біда в тому, що автор тільки ситуаційно характеризує величезну більшість своїх героїв. Це стосується, наприклад, Марка Сьомака, одної з найяскравіших постатей твору, про минуле якого ми не маємо ніякого уявлення, а теж і Степана Деркача та Петра Родака, біографії яких, як і їх особисті ознаки, що відрізняло б їх одного від другого, закриті від читача таємницею. Своїх героїв автор характеризує як готовий продукт, ніяк не турбуючись і не показуючи, чого ж вони саме такими стали. От ще одна знаменита ситуаційна характеристика, цим разом комбата Деркача:

„Лице в командира стягнуте безсонням, на вилицях бліді плями, немов там щойно були прикладені дужі пальці, на плямах білили крапельки простилого поту”.

Повістяр таки мусить давати повніший образ свого героя, біографія його у такій чи іншій формі, таки обов'язкова, щоб мати не тільки одновимірні паперові постаті, але щоб ці постаті мали повноту й глибину, щоб вони могли жити в уяві читача.

А втім, і сам сюжет повісти через поспішність та лаконічність автор деколи губить, а часто не договориює чи до кінця не вияснює. От Степан Деркач виривається з німецького оточення й тікає. Опис його втечі — одна з кращих сторінок повісти, але теж до кінця недоведена. При наступній появі Деркач хоронить свою дружину, очевидно, він таки не попав у німецький полон, але про закінчення втечі автор ні словом не згадує, залишаючи білу пляму.

Прикрими для читача є також недомовлення географічного характеру. Треба сказати, що Маляр не тільки недбало уточнює своїх героїв, але й місцевості, у яких відбувається дія повісти. Колгосп, який стоїть у центрі твору, так і залишається незазваним. З незавжди виразних натяків знаємо, що цей колгосп розташований над річкою Мжею, недалеко Харкова та сіл Озеряни й Колодяжне, а також, що один з його присілків зветься Яворівщиною.

Також незазваним є ще один колгосп, десь біля Білої Церкви, у якому селяни вбивають свого голову колгоспу Скачка. Читачеві не важне, чи автор назве місцевість справжнім чи вигаданим ім'ям, він, щоб його уява могла добре працювати і сприйняти образ, вимагає від повістяра, між іншими речами, також конкретизації героїв, місця, де відбувається дія, і часу. З цих трьох факторів Маляр у своїй повісті задовільно справився тільки з одним: з фактором часу.

З якою силою молодий Маляр із своєю маленькою формою тяжить на Маляреві теперіш-

нього періоду, показує композиція його повісти. Саме композиційна будова твору розкриває нам тайну, як 215 сторінок звичайного книжкового формату могли вистачити письменникові на втіснення такого величезного сюжетного матеріалу. Повість складається з десяти розділів, кожен розділ попереджений ліричним вступом, щось наче прелюдія до симфонії, в якому автор накреслює основний настрій розділу. Більшість оцих музичних заспівів — це поезії в прозі, водночас безпосередній відгук молодого Маляра з його дрібною ліричною формою. Кожний розділ у свою чергу є своєрідною будовою, складеною з кількох новел і новелеток, кількість яких в одному розділі коливається від 3 до 8, не враховуючи ліричних вступів. Таких новел і новелеток у всіх 10 розділах ми нарахували аж 64. Коли б усі ці картини автор пов'язав між собою міцніше, щоб перехід з одної в другу не був такий рвучкий, раптовий, і ми мали б набагато довший твір, і він читався б також багато легше. В цьому одна з причин, чому деякі рецензенти (див. польська „Культура”, Париж, жовтень, ц. р.) характеризують твір Маляра, як мистецький репортаж.

Щоб дати читачеві кращу уяву про те, як письменник komponує свої розділи, проаналізуємо один з них. ІV розділ першої частини складається, крім ліричного вступу, до речі, одного з найкоротших і найслабших, з 8 картин, що їх дія відбувається в колгоспі коло Харкова протягом півтора дня: 1. Сльота. Сьомак, як виходить з його розмови з Закаблуком, за всяку ціну намагається зібрати хліб, бо, за його висловом, „пропадеш і сам, якщо хліба не доглянеш”.

2. Місце те саме, але як у драмі, картина міняється. Сьомак відступає на дальший плян, проїжджають вершники, партійні наглядачі — Куценко й Погорілий. Розмова між ними ілюструє різне ставлення їх обох до Сьомака і до колгоспного села взагалі. Наприкінці показана картина колгоспного обіду.

3. Дискусія між двома партійцями продовжується при змінній декорації, близько Сьомакової садиби. Куценко відстоює жорстоку аграрну політику Москви, ставлення Погорілого негативне, але боязке.

4. Міняється місце. Партійні збори, на яких Куценко доповідає про завдання партії під час війни. У реакції присутніх на цю доповідь — знаменита характеристика двох екстремних типів: ідеаліста і спекулянта.

5. Збори закінчені, Куценко пробує відновити в коридорі флірт з Катериною Мороз, але безуспішно.

6. Ніч. Психологія Катерини Мороз з її духовим роздвоєнням. Сцена закінчується тим, що Катерина за намовою приятельок іде на нічну гулянку з „лейтенантиками”.

7. День. Марко Сьомак на базарі, заповненому голодними й запущеними фронтовиками. Яскравий показ деморалізації армії.

8. Іщук і Катерина Мороз у короткому діалозі коментують події на базарі.

Нема сумніву, що цей 20-тисторінковий розділ автор міг легко розбити хоч на чотири розділи; 1-ий жнива з колгоспниками й партійними наглядачами, 2-ий — партійні збори, 3-ій — Катерина Мороз із своїм здеморалізованим товариством і 4-ий — фронтовики на колгоспному базарі. Проте, Малярова новелістична метода, що подекуди нагадує техніку драматичного твору, герої ж бо постійно розмовляють між собою, дає йому велику мобільність у лаконічному розгортанні сюжету.

Новелістична метода писання повістей в українській літературі не нова, навпаки — вона має свої світлі традиції. Як приклад, можна б згадати найвидатнішого українського прозаїка М. Коцюбинського з його новелістичними повістями „Фата Моргана” та „Тині забутих предків”, а з новішої нашої літератури — зразково-го новеліста Юрія Яновського з такими ж повістями: „Чотири шаблі”, „Вершники” та іншими. Коли ж ці, сьогодні клясичні постаті української прози, опрацьовують окремі розділи своїх повістей новелістичною технікою, то П. Маляр іде далі: окремі розділи його повісти це не одна новеля, а цілий ряд картин, новель і новелеток. Частково це не тільки слабкість Малярової повісти, що нагадує імпресіоністичне полотно з чітким відокремленими мазками, які зливаються в цілість, але й її сила. Здається, що ніяка інша літературна метода не змогла б з такою переконливістю передати отих смертельних судорогів, що їх зазнала Україна в перших місяцях жахливої війни.

Не зважаючи на деякі недоліки структурального характеру чи менш важливі недоліки сюжетного характеру, Маляреві таки вдалося дати міцний реалістичний твір. Чого йому, як повістяреві, бракує, це в першу чергу конкретизації сюжету і, що йде впарі з цим, глибшого опанування повістярської техніки. Про це, чи твір є повістю, не вирішує його розмір, а літературна побудова його. Тому не є новелею фрагмент із доброї повісти, як і не є повістю цілий ряд добрих новель, хочби вони були зв'язані одним сюжетом. Павло Маляр має всі дані на те, щоб обтрястися з кайдан малої форми. Стихія його таланту, на нашу думку, не лірична, а таки епічна. Саме тому найкращими сторінками його твору є не ліричні заспіви чи нечисленні ліричні дегресії в самій повісті, але широкі епічні картини з селянського життя чи батальні сцени з фронту. У них автор показує себе сумлінним і гострим спостерегачем людей і подій, добрим знавцем людської психіки та української мовної стихії, отже, має всі дані на те, щоб стати добрим повістярем.

А втім, у своїй боротьбі з малою формою Маляр аж ніяк не є відокремленим явищем в українській літературі. Українці створили одну з найкращих світових літератур малої форми. Наша народня література, зокрема пісня й казка, є унікальним явищем у світовій літературі. Те саме в меншій мірі стосується й до нашої писаної літератури, яка має першорядних поетів та

прозаїків малої форми, докладніше ліриків-новелістів. Коли ж мова про великі форми, про повість і драму, то наша література стоїть далеко позаду інших літератур, що й вирішило про її непопулярність на світовому ринкові. Мала форма тяжить, зрештою, й на інших ділянках нашої культури, в тім числі й на нашій музиці (ми мало маємо опер і симфоній), малярстві, а також, коли б хто хотів посувати аналогії ще далі, на інших ділянках нашого збірного духового життя, зокрема на політиці. Коли мала форма в нашій літературі не дозволяє їй просунутись на світовий ринок, — що, врешті, не є ніякою трагедією, — то мала форма в політиці (славне мазепинське „не всі в один гуж тянуть”) є однією з причин, чому ми впродовж більше тисячоліття нашої історії так коротко жили власним державним життям. І тут уже можна говорити про прокляття малої форми у збірній і понадчасовій душі української людини.

Степан РИНДИК

О, СУРСУМ КОРДА!

Я бачив тинь її. На гори,
Де бились білі завірюхи,
З долин, яруг неслись потвори,
Тіла без тіл, без руху рухи...

А тинь її велично-горда:
„О, сурсум корда! Сурсум корда!”

Я бачив тинь її. На луки,
Де барви барв, де падь медова,
Упали арфи многозвукі, —
Слова без слів, без мови мова...

А тинь її велично-горда:
„О, сурсум корда! Сурсум корда!”

Я бачив тинь її. Спіралі
І все видиме й невидиме, —
У всенебесному хоралі
Без херувимів херувими...

А тинь її велично-горда:
„О, сурсум корда! Сурсум корда!”

Сурсум корда — д'горі серця!

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ
В ТОРОНТІ

SCARBORO FUELS

Власник: Е. Охїтва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Гарантуємо добру обслугову.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro
Junction — Tel.: AM. 1-1371

Йосип Йосипович Гірняк

Кілька джерел з нагоди 60-ліття життя та 40-ліття творчости актора

„Актори „Березоля” — отвір, крізь який променюють висока культура й виключна майстерність. З акторів цієї школи користаються найбільшим успіхом Крушельницький, Гірняк, Чистякова...”

П. Рулін, Український театр в роки революції, „Славіше Рундшау”, ч. 8, 1929, 709-10

„...Репертуар від клясичної трагедії Шіллера до французького фарса, від водевіля до сучасної оперети й опери, від трактованої, як мелодрама, української побутової п'єси до натуралістичних п'єс Цеглинського створив особливий тип актора виключної стилістичної гнучкості: Бучма, Гірняк, Крушельницький, Калін...”

Лесь Курбас, Шляхи „Березоля”, „ВАПЛИТЕ”, 1927.

У кінці червня 1928 р. автор цих рядків випадково попав до гостинної родини Кононенків у містечку Кагарлик на Київщині. Саме в той час приїхав у відпустку їх син Митрофан, актор „Березоля”. Ми познайомились і почалися довгі розмови навколо театру та акторського життя.

Кононенки мешкали на околиці Кагарлика. Через дорогу від їх хати стояло стіною дозріваюче жито, прорізане де-не-де дорогами. Одного дня ми подрожували тими дорогами з Митрофаном. Він багато оповідав про „Березіль”, про свої виступи в „Саві Чалому” Ів. Тобілевича, про ролі Сатани в п'єсі Ів. Дніпровського „Яблуневий полон”, про свого режисера-чителя Лєся Курбаса (якого він потім урочисто зрікся), кумір чоловічого складу „Березоля” акторку В. Чистякову, про можливий поворот до театру А. Бучми (бо в кінофільмі не має контакту з глядачем), про провідних акторів М. Крушельницького та Й. Гірняка...

Я тоді дивився на його кремезну постать, і в моїй уяві складалася казка, перемішувалися козаки з лицарями круглого столу... Героїчні риси запорожців поєднувалися з героїчними вчинками середньовічного лицаря Ролянда...

Казка скоро стала дійсністю. Пізньої весни 1929 року до Києва приїхав „Березіль” у повному складі. Одного вечора я попав на виставу „Алло на хвилі 477” Остапа Вишні, Майка Йогансена та Миколи Хвильового. Перший погляд на програму був — відшукати ім'я мого знайомого актора, Митрофана Кононенка. З прикрістю довелося ствердити, що він виступає аж у третій дії, в ролі Велзевула. Але відразу з початком вистави вся увага повертається до чудового артистичного „дуєту”: студента Ляща (Й. Гірняк) та селянина Пантелеймона Пан-

телеймоновича Свинки (М. Крушельницький). Слідкуєш за кожним їх словом, кожним рухом. Студент Лящ (Й. Гірняк) має ініціативніше становище в „дуєті”, а слова його до свого партнера „Годі, Пантелеймоне Пантелеймоновичу, забрехалися зовсім”, сказані на верхніх регістрах тенорового Гірнякового голосу, зривають овації глядачів. Глядач уже в його полоні. „Він просто безмірно чарівний!” — вигукує в захопленні моя товаришка Галина О., — „Я конче мушу його побачити...”

В той вечір ця дівчина, що мала „хворобу” записувати відомих людей до свого альбому

А. Петрушевський
(1928)

Портрет артиста
Й. Гірняка

(Остап)

(пам'ятаю, там уже красувалися підписи Вол. Сосюри, митрополита Василя Липківського, композитора-клясика О. Глазунова й модерніста М. Ковалю та інших), марно простояла біля артистичного виходу, чекаючи Й. Гірняка... Й не пощастило ввіймати „чарівного Ляща“, а Гірняк був врятований від атаки колекціонерки...

Ім'я ж Пантелеймона Пантелеймоновича поміж студентами стало відразу символом брехуна й базіки.

Коли кілька днів пізніше довелося дивитися виставу „Народнього Малахія“ Миколи Куліша у залі Київської опери, я спершу не впізнав свого „знайомого“ Й. Гірняка в ролі Малахйєвого кума. Зовсім інша людина, зовсім інша хода, манера говорити...

**

Дати вичерпну аналізу творчості Гірняка в одній статті — неможливо. Навіть висвітлити головні моменти. Можна тільки дати кілька ліній до його образу — актора, режисера, педагога, автора з ділянки історії театру, людини.

Спершу зауваження не з мистецтва, а зі статистики. На 140 основних ролей Йосипа Гірняка (коли не рахувати дрібних, епізодичних), 52 належать світовій драматургії. Це цілком достатній факт, щоб Й. Гірняка поставити до ряду акторів не тільки національного, а й світового театру. Коли ж дивитись у минуле нашого театру перед появою Й. Гірняка на кону (друге десятиріччя ХХ століття), коли найвизначніші українські майстри рідко переходили десяток п'єс світової драматургії, а іноді обмежувалися одною-двома, або й не мали зовсім, то мимоволі ствердимо, що зрість Й. Гірняка в репертуарі — величезний. Сам репертуар теж поширювався свої рямки в жанрах, стилях та композиціях вистав. Коротко — український актор виходив у широкий світ з провінційних закутків.

Процес цей яскраво позначений на творчості Гірняка. В. Хмурий писав у 1931 р. про один з найвизначніших образів його — Джиммі Гіггінса (інсценізація Л. Курбаса за Сінклером):

„Гірняків Джиммі Гіггінс написаний ліричним олівцем. Опоетизований. Теплий. Зігрітий любов'ю. Не Джиммі Гіггінс, а Джиммі. Образ усіх Джиммі, що в Америці, Англії, Франції, Німеччині, Італії...”

Така висока оцінка Гірнякові припадає вже на 1923 рік, коли він був актором „Березоля“. Вступ до мистецького об'єднання „Березиль“ роком раніше, у так звану Четверту Майстерню його, закінчив перший період акторської творчості Й. Гірняка.

Творчий і життєвий шлях цього періоду — хвилястий, як красвид його рідного містечка Струсова над Серетом, Тереховельського повіту в Галичині, звідкіля 14 квітня 1895 року він розпочав його, народившись у родині місцевого дяка. Як він сам оповідає, „ріс і виховувався під впливом старших братів, які завдяки мольній праці і невсипущій волі батьків здобували вищу освіту і визначні суспільні станови-

ща серед громадянства Західної України”.

У ранніх дитячих роках виявив стихійний хист до мистецтва, зокрема великий нахил до копіювання та передражнювання старих заслужених громадян рідного містечка. „Десятилітнім хлопцем“, — оповідає Й. Гірняк, — „вперше попав у Коломию на виставу професійного театру. П'єса Тобілевича „Хазяїн“ і актори М. Садовський та М. Заньковецька були моїми хрещеними батьками. Після цієї вистави й цих виконавців, я вже не міг визволитися із їхнього полону”.

Величезний вплив залишили й спорадичні вистави театру „Руської Бесіди“, приїзд якого „відсував на задній плян школу, науку... Рубчакова, В. Юрчак, Стаднікова, Петрович та диригент Іван Косак стали кумірами, до яких я засилав свої дитячі молитви і глибоко заховані мрії”.

Реальним відбиттям їх з'явилися аматорські вистави в гімназії під час навчання й вакацій. Ці вистави Гірняк розпочав дебютом у ролі Оксани з „Невольника“ М. Кропивницького. Ще коли Й. Гірняк був у Рогатинській гімназії у 1912 році, до нього дійшла чутка про небуденний успіх першого виступу на галицькій сцені молодого актора з університетською освітою — Леся Курбаса. Та доля не привела побачити того нового чародія галицького театру. Ті відомості, які дійшли до нас, свідчили, що на театральному обрії з'явилася людина, яка внесла новий подув і нові коливання”.

Продовжував свої виступи Й. Гірняк і в аматорському театрі в 1914 р., будучи в січових стрільцях. За браком чоловічого складу в театрі „Руської Бесіди“ (у зв'язку з війною), театр звернувся до УСС-ів з проханням виділити здібних до театру людей. „Я попав між тих щасливців, — пише Й. Гірняк, — „і став поруч з колишніми своїми кумірами”.

Театр „Бесіда“ відкрив репертуар Й. Гірняка побутовими ролями. Йому довелося грати в різних ролях. Тут він і співав баритоном Івана в опері „Катерина“ М. Аркаса, і грав Хому з „Ой не ходи, Грицю“. Актори „Бесіди“ швидко звернули на нього увагу і на час переїзду театру в центральну Україну, — як фронтовий театр УГА, — він посідав уже визначне становище в театрі.

У 1919 році в Кам'янці-Подільському відбулася перша зустріч з правим крилом Молодого Театру, що евакуювався з Києва перед приходом денікінської армії. Трохи згодом у цьому ж році і з цими ж акторами заклався у Вінницю театр ім. Франка, і Й. Гірняк став його співробітником. „...Не довго, — зазначає він — довелося мені перебувати за лаштунками театру імені Франка... Я швидко розчарувався у мистецьких і творчих можливостях керівника театру Гната Юри. Крім невдалих копіювань постанов раннього Молодого Театру Л. Курбаса та провінційних вистав російського театру годі було сподіватися від того меткого адміністратора, але дуже посереднього еkleктика театру...”

Тому назривав конфлікт і 1921 р. Гірняк з групою акторів (Бучма, Самійленко, покійний

Гринишак та ін.) вийшли зі складу театру ім. Франка й організували Театр - Студію ім. Івана Франка в місті Черкасах.

У числі акторів, що залишили театр ім. Франка, була й молода акторка Олімпія Добровольська, роля якої знаменна в житті Й. Гірняка не тільки як найближчого друга, дружини й творчого співпрацівника його, але і як людини, що познайомила Гірняка з Лесем Курбасом, що — за власним його висловом — „в короткому часі став для мене всім, як у театрі, так і в суспільному житті”.

Олімпія Добровольська, перебуваючи в Молодому Театрі, відчула повний чар співпраці з Лесем Курбасом. 1921 р. вона з Й. Гірняком переїхала до Києва, де й відбулося знайомство. Тоді Гірняк з Добровольською бачили виставу Курбаса „Гайдамаки”, що зробила на них потрясаюче враження своїми грандіозними масовими сценами та їх пристосованістю до тем сучасного життя. Крім вистави „Гайдамаки”, Гірняк бачив тоді „Ревізора” М. Гоголя з Л. Курбасом у ролі Хлестакова, що залишило теж незабутнє враження.

Після цього в скорому часі Театр-Студія ім. Ів. Франка вступила до Мистецького Об'єднання „Березіль”, як Четверта Майстерня. Пройшовши через ряд ролей побутового репертуару в театрі „Руської Бесіди”, додав у театрі ім. Франка до свого репертуару таких авторів, як Шекспір, Мольєр, Гольдоні, Гоголь, Горький, Зудерман, Ібсен, а з національного — Володимира Винниченка. Всі їхні вистави вирішались в реалістичному пляні, з досить частим ухилом до натуралізму. Щодо акторської гри, то тут теж не було знайдено чіткого стилю. Частина акторів на чолі з Гнатом Юрою тужила за повним усуненням артистизму, за цілковитою натуралізацією. Друга, засвоївши принцип, що на сцені говорять і шепочуть голосніше, ніж у житті, „грішила” на „громоподібність” голосів, бо не було знайдено ступня посилення звуку. Намагаючись абсолютно бути почутими, вони часто переходили в крик. Театр ім. Франка виконував тоді скоріше, за словами В. Хмурого, почесну ролю „консервації театральних кадрів”.

Самому ж акторові в тих часах доводилося братися за різні професії. Так робив і Й. Гірняк з А. Бучною, коли ходили заробляти на їжу, косячи жито чи пшеницю, або варячи цукор в Андрушівці, але нізащо не розстаючись з молододу Четвертою Майстернею „Березоля”.

З приходом до неї перед Й. Гірняком та його колегами постало питання цілковито змінити стиль акторської гри й у першу чергу позбутися власного егоцентризму. Протягом цілого року члени Четвертої Майстерні робили вправи для фізичного тренування акторського апарату та проходили ряд предметів теоретичного та практичного значення. Наслідки з'явилися наявні в швидкому часі...

„Його голос став сміливий і переливається багатими на обертони інтонаціями”, писав В. Хмурий про Гірняка. „Руки набирали еластич-

ности й певности. Тіло робилося гумове...”

У той час світовий театр ще переживав кульмінацію експресіоністичного стилю, покликано-го презентувати на сцені внутрішні комплекси життя людини, або, вірніше, їх зовнішні прояви у протилежності до натуралізму, що мав тенденцію концентрувати увагу виключно на деталях реального середовища. Звідсіль і така акцентація Леся Курбаса на працю актора, якому доручалося творення психологічної поведінки дійової особи через ритм рухів, інтонації та зовнішні характерні риси. Мистецьке Об'єднання „Березіль” у цьому відношенні розпочинало шляхи, намічені ще „Молодим Театром”, цим „етюдом формальної театральної революції”, за висловом Леся Курбаса.

Оцінюючи ситуацію, в якій перебував український актор в часи творення „Молодого Театру”, він вже зазначав пізніше (в 1927 р.), що цей актор, „граючи все той самий репертуар і ті самі п'єси, всю свою діяльність скеровував з одного боку на заховання традиційних мізансцен, традиційних масок, співучасті тону, характерної манери рухатися, і з другого — коли він був значним актором — на удосконалення засвоєних форм.”

За час від відкриття „Молодого Театру” (1918 р.) до появи Мистецького Об'єднання „Березіль”, „ішов процес шліфовки українського актора”. Щодо своєї культури, цей актор дістав дещо нове: „...трошки танцювати фокстрот, трошки пластики, якої не вміє використати, поганенько триматися у фракці. Але, як і раніше, по суті він лишився дилетантом, за якого грає гримокостюм, ситуація та літературна фраза. Все грає, тільки не він...”

У випадкові Йосипа Гірняка та його найближчих колег з театру-студії ім. Ів. Франка „формальна театральна революція акторської творчості” була й dokonана протягом року в Четвертій Майстерні, знайшовши в ній актора, почавши грати не всім, а самому, на повну скалю свого природнього таланту.”

Сплативши офіційну данину часові, що вимагав сценічного втілення перемоги революції, й поставивши власну інсценізацію „Рур”, Лесь Курбас фактично розпочав нову еру театраль-ного мистецтва виставою „Газа” Кайзера в квітні 1923 р. В журналі „Барикади Театру”, (жовтень, 1923 р.) він писав, що „Березіль” не творить комуністичної культури тепер і не утворює комуністичного театру... В „Березолі” сенсуаліст і інтелектуаліст, конструктивіст і експресіоніст, симпатик ідеології „пролеткульту” і ексцентрик можуть і повинні працювати разом..”

Сценічно інтерпретуючи закладені в „Гази” Кайзера гуманні ідеї, Л. Курбас зробив нову спробу тлумачення соціальної трагедії через побудову масових сцен, їх ритм та їх рух. Вистава була синтетичною в наслідок тісної співпраці декоратора (В. Меллер) та композитора (В. Буцький).

В „Гази” Й. Гірняк грав представника вла-

ди, а в інсценізації Л. Курбаса „Рур” — капіталіста. До комплексу образів, близьких до цих двох названих, треба поставити й образ Коннелі („Секретар профспілки” Сінклера). У драмі другого визначного німецького експресіоніста Е. Толлера він грає жебрака Генрі, а в другій п'єсі цього ж автора знову капіталіста. В експресіоністичній постанові Шекспірового „Макбета” виступає в епізодичних ролях лікаря й розбійника. Важливі ці контрасти в творчості актора — від капіталіста до жебрака, від представника влади до розбійника, що вже найліпше свідчать про на той час досконале опанування нової театральної техніки, створення образу-поняття через ритм рухів, інтонації або зовнішній рисунок ролі: народився професійний актор нової театральної форми.

Як яскравий зразок застосування зміни інтонацій, рухів та жестів для досягнення загального поняття образу, можна вказати на ролі Йосипа Гірняка в „Жакерії” за Проспером Меріме (Сір-де-Беліль) та царя Миколи II („Напередодні”, Курбас — Боднарчук). У першій ролі показано актором образ-поняття дипломатії середньовічного французького королівського двору, в Миколі II актор показує образ російського царату.

Промовляючи до селян-бунтівників, Сір-де-Беліль Й. Гірняка вживав досконалої зміни інтонацій. „Говорити треба було так спокійно, розумно й улесливо, — оповідає В. Хмурий, — щоб селяни повірили в добрі наміри й силу короля Франції і щоб у мові бренив обертонами острах, що тепер заліг за сценою, в королівським палаці. І зовсім інакше мала звучати промова, коли вже зломлено межу невіри, коли треба було тільки докінчити перемогу, коли слабкий і трохи хрипкий голос Гірняка звучить таким мідним тембром і владними інтонаціями, що віриш ніби і в королівський палац з цього моменту прийшов спокій..”

Інтонації, доповнені ще жестами й рухами, склали повну ілюзію, що „над видимим фізичним образом (Сір-де-Беліль) цілий час стоїть його внутрішня суть...”

До кращих експресивних засобів акторської школи „Березоля” належить і другий образ царя Миколи II. За трьома жестами царя — „покручування вуса, закладання рук за борт мундира та за спину, за тими уривчастими репліками, що ніби по півслова родяться в голові, у манері сидіти й ходити, в кліпанні очима, у всім фізичнім естві Гінякового царя стільки обмеженості, недорікуватості й безпорадності, що їх може вмістити хіба увесь російський царат” („В масках епохи”, ст.27).

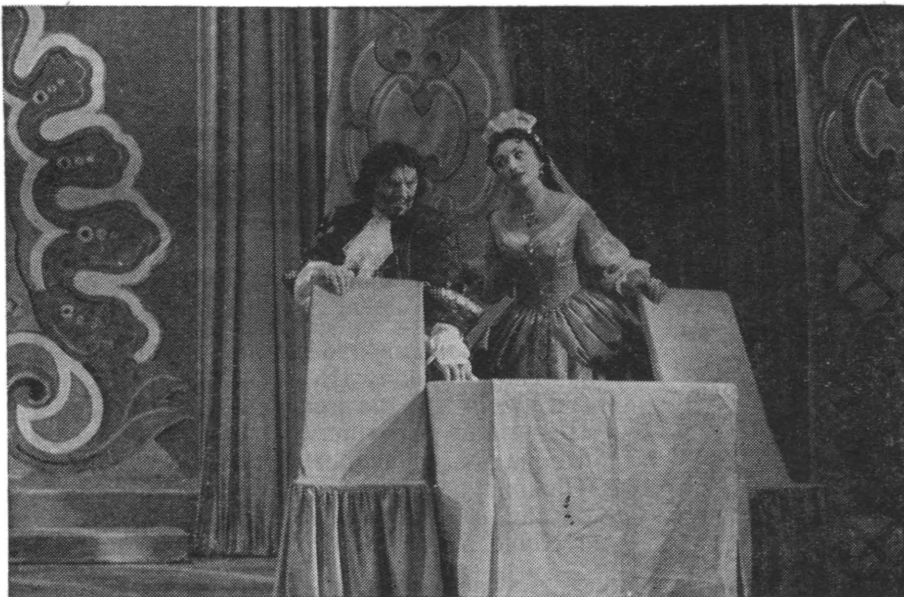
Найвищим кульмінаційним пунктом у творенні надреального, експресивного образу Й. Гірняком у світовій драматургії залишається його Джіммі Гігґінс, створений у 1924 році, рівнобіжно з Амвросієм Бучмою. Той факт, що Л. Курбас, переробляючи роман Сінклера, застосував білий вірш у тексті і, поставивши в центр своєї уваги перенесення масових сцен у їх ритмі для показу головного героя, робив його постаттю, символом образу надзвичайної широчини. Гірняків Джіммі, поставлений в центр уваги глядача, оповідав йому величну поему про соціальні права людини в сучасному суспільстві. (Далі буде.)

ФАРБИ

ТАПЕТИ — (WALLPAPER)

Власник: ОЛ. ОХРИМ
купите найліпше в

METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.
823 Dundas St. W. — EM. 4-6597
Toronto, Ontario

Мольєр „Тартюф”
Оргон — Й. Гірняк.
Ельміра — Лідія
Крушельницька.

Спогади Дмитра Антоновича

Подані нижче спогади покійного Дм. Вол. Антоновича — це тільки невеличкий уривок, що зберігся в архіві Андрія Жука. Він почав був переписувати їх, але не маючи виглядів на їх публікацію, спинився на десятій сторінці і врешті звернув рукописа авторові. Що сталося з цим рукописом, Андрій Ількович не знає. Не знає й родина покійного, до якої я в цій справі звертався. Та й цей уривок такий цікавий, що вартий, щоб з ним познайомити українське громадянство. Але наперед кілька слів про історію самих спогадів. Написав їх Дмитро Володимирович у Відні в 1921 році на замовлення Андрія Жука й д-ра Дмитра Левицького. За умовою, підписаною всіма трьома у Відні 10 жовтня 1921 року, спілники — Жук та Левицький — виплачують авторові 50.000 австрійських корон і набувають право видати спогади, які обіймають час від 1880 до 1900 року, окремою публіцією. Перед тим вони можуть їх надрукувати в якомусь українському періодичному виданні. Спілники мають право тільки на одне окреме видання, але не зобов'язані його випустити. По трьох роках від підписання умови автор може розпоряджатися спогадами по своїй волі, але спілники мають право першенства при набутті повторного їх видання, а також право видання дальших частин спогадів, якщо вони будуть написані.

Гонорар Дмитро Антонович одержав зараз по підписанні умови. Дм. Левицький задумував був надрукувати спогади у видавництві „Діло” у Львові, але чомусь до того не дійшло. У 1925 році Жук пропонував видати їх Грушевському в його „Україні”, але Грушевський тоді на це не погодився. У 1926 році Дм. Володимирович дозволив Жукові, якому в 1923 році д-р Левицький передав усі свої права, друкувати спогади, де хоче, аби тільки не в органах, що виступають проти самостійної України. Та актуальною справа їх видання стала аж у 1927 році, коли М. Грушевський сам запропонував опублікувати їх в „Україні”, обіцяючи заплатити по 75 карбованців за аркуш. За Жуковими обрахунками спогади дали б яких 7 аркушів друку в „Україні”. Повідомляючи про це Дм. Вол., Антоновича, Жук жадав від нього двох третин гонорару: одну третину для себе, а другу для д-ра Левицького.

Дм. Антонович висловив радість, що його спогади друкуватиме Грушевський, але поставив умову щоб нічого в них не міняти, крім правопису. На купюри, що вимагатимуться з огляду на цензуру, він погоджувався, але на жадні вставки і мовні поправки — ні. Редакційні заваги чи додатки мали бути при відповідних місцях у нотках. На це Грушевський погоджувався, проте до друку не дійшло. А що Дмитро Володимирович писав спогади у Відні, не маючи пот-

рібних джерел, і тому в них трапилися деякі огріхи і неадапності, на які, між іншим, звернув увагу Є. Х. Чикаленко, який жив тоді у Відні і якому Жук давав спогади на перегляд, — то перед відсилкою їх до Києва автор мав їх уважно переглянути, щоб уникнути можливих недоліків.

Крім того, їх треба було переписати на машинці, бо того вимагала редакція „України”. І хоч редакція звичайно жадала від авторів двох переписаних примірників, Грушевський годився,

Д. Г. Байрон

ЛОХ-НА-ГАРР

Хай ті, що родились на соняшнім півдні,
Волють алеї розкішних садів, —
Верніть мені гори, душі моїй рідні,
Суворі шпилі каледонських верхів!
Захмарні кряжі — для сміливих принада, —
Там грози гуркочуть у повені хмар,
Стрибаючи в прірви, ревуть водоспади,
І з небом розмови веде Лох-на-Гарр...

Я знову пригадую юности роки,
Коли я, закинувши плед за плече,
Шукав давнини у міжгір'ях глибоких,
Над пінним потоком, що в безвість тече...
Блукав до смеркання; у зорянім сьайві
Таїлися скелі, як зграї примар,
І в час повороту переказом давнім
Смутив мені душу старий Лох-на-Гарр.

У реготі бурі, що волею п'яна,
Чи чуєте регіт гучних голосів?
То мчаться на крилах гірських ураганів
Герої навіки минулих часів!
Несеться зими крижана колісниця
Над стовпищем злих скам'янілих почвар,
І предки мої, — там, де хмара клубиться, —
Ховаються в бурях твоїх, Лох-на-Гарр!

Вістує переказ страшний, наче казка,
Що зрадила доля сміливих борців, —
Завдав їм Куллоден тяжкої поразки
І бог перемоги до них не злетів...
В землі безтурботен їх сон величавий,
Став громом для славного клану Бремар,
Та в пісні волинки звучить їхня слава
І вторить співцеві сумний Лох-на-Гарр...

Давно залишив я безлюдні вершини,
Не скоро побачу Шотландію знов, —
Та нудно мені на англійській рівнині,
Шотландським горам — моя перша любов!
Не надить мене безментежне сумир'я,
Північних мені не позбутися чар!
Я вас не забуду, шотландські узгір'я,
І кличе на волю мене Лох-на-Гарр!

Переклав В. Сварог

НОВІ ДНІ. ГРУДЕНЬ, 1935

щоб йому прислали поки що один, а як дійде до друку, і другий. Рукопису не посилати, оскільки автор не має чорновика. І от на цьому спирає й застрягла, хоч Жук і офірувався сам переписати спогади на машинці. 10 травня 1927 року він сповістив Дм. Вол., що передає йому рукописа спогадів через проф. В. Щербаківського, який виїздив до Праги. У своїм листі просив Жук Антоновича, щоб по перегляді або сам переписав і вислав до Києва, або переслав йому, то він вишле. Але Антонович нічого на це А. Жукові не відписав і навіть не повідомив, чи Щербаківський доручив йому манускрипт. Пригадуючи про це ще двічі, — 2 і 19 грудня, — й не одержавши на свої листи ніякої відповіді, Жук 31 грудня написав Антоновичеві, що з огляду на мовчанку, якою він ставить його в незручне становище ще й супроти Грушевського, він відмовляється від дальшого ведення справи, ніяких претенсій до Антоновича не має й пише Грушевському, щоб той у справі спогадів зв'язувався безпосередньо з автором їх. Антонович тепер нехай сам має справу з Грушевським.

Очевидно, Антонович не вислав спогадів Грушевському, бо вони в „Україні” не появились. Що з ними сталося — не знати. Проф. В. М. Щербаківський, що тепер перебуває в Лондоні, міг сказати, чи передав він Дм. Антоновичеві його манускрипт, чи ні. Дуже велика шкода, якщо спогади загинули. Про їх вагу для історика того часу свідчить їх зміст, що щасливо зберігся в Жука. Подаю його тут з пересланого мені

Андрієм Ільковичем відпису.

Ось він: Вступ. I. Перша половина 80-х років: Громада. Окремі громадяни. „Словар”. „Київська Старина”. „Зоря”. Книгарня. Театр. Аматори. Адміністративні репресії. Університет. Студенти. Вищі жіночі курси. Курсистки. Школа — захоронка для робітничих дітей. Студентські розрухи (ст. 1 — 57).

II. Друга половина 80-х років: Погром „Громади”. Ідейні розходження в „Громаді”. Сварки. Зближення до Галичини. Життя молоді. Приїжджі громадяни. Зміни в „Київській Старині”. Гімназія. Перші гімназійні товариші і враження. 900-ліття хрещення Руси (ст. 57 — 86).

III. Перша половина 90-их років: Стара Громада. Праця окремих громадян. Групи української молоді. Відгомін галицького політичного життя. Харківська Громада. Гімназійні гуртки в Києві. Семінарська Громада. Нові словарі. Друга зміна в „Київській Старині”. Українські вистави в Києві. Новий літературний рух. „Зоря”. (Ст. 86 — 124).

IV. Друга половина 90-х років: Стара Громада. Національні з'їзди. Студентські з'їзди. Видавничі товариства. Літературно-артистичне Товариство в Києві. Ювілей української літератури. Початки кооперації. Студентські розрухи. (Ст. 125 — 161).

На жаль, з усього написаного зберігся тільки початок, що обіймає вступ і два розділи 1-ої частини (Громада й окремі громадяни), який і подаю нижче.

Дмитро АНТОНОВИЧ

СПОГАДИ

Вступ

Коли вже минуло 25 років літературної праці і поперх 30 років громадської, то ці сумні річниці нашпнтують внутрішній свідомості, що, мовляв, у минулому полишено вже більше, ніж можна чекати від майбутнього, й думка все частіш вертається до минулого та менше окрилюється надіями і сподіваннями відносно майбутнього.

У минулому все більше накопичується фактів більше або менше цікавих, більше або менше відомих, якими поділитися з громадянством теж ніби підказують оті річниці.

Розібратися в хаосі часто дрібних, незначних випадків, зважити, що варте уваги, а що ні, не так легко. Час міняється і міняється критерій. Що сьогодні видається незначним і нецікавим, на завтра може набрати в очах завтрішніх людей і значення і цікавості, і навпаки: втратити те й друге, хоч сьогодні ним цікавляться і надають значення.

Єдиний критерій, що його, здається, варто було б поставити для спогадів, це відбрати

факти громадського значення й облишити все приватне, особисте.

Але де та межа, що відділяє одне від другого? Що особисте, а що громадське, особливо у людей, що живуть або прожили свій вік у коловороті громадського руху і для яких громадське важило б більше, ніж приватне, особисте? Нарешті і приватні риси у громадського діяча часто можуть кинути світло для розуміння його вчинків, іноді й на краще, живіше усвідомлення життя всього громадянства. Іноді анекдот, дрібний випадок пояснює, робить у наших очах живою постать діяча минулих років, яку з критичного досвіду минулого ми собі уявляємо надто академічно. Недурно кажуть, що критична історія ховає покійників, а легенда повертає їм життя.

Отже, наважившись писати спогади тільки з громадського життя, точніш сказавши, з життя українського громадянства взагалі і зорганізованих українських гуртків-громад, не вважаю можливим опускати й анекдотичної сторони фактів минулого, бо вони також можуть бути

матеріалом для загальних висновків і критично-го ставлення до українського громадянства минулого часу.

Спогади — не історія. Хочу менше давати тої історії, по можливості уникати своїх оцінок, а більше оповідати фактів і пригод. Коли той, чи інший випадок вривався впамять, то хто знає, може це є підсвідома запора, що він має якусь вартість. Критична ж оцінка з мого нинішнього штандпункту все буде не позбавлена часового й індивідуального.

Мої спогади з громадського життя, з огляду на обставини й оточення, у якому я народився і провів дитячий вік, починаються багато раніш, ніж моя свідомість громадська праця. Ця остання була природним вислідом і безпосередньо впливала з тих обставин і того оточення, у якому пройшов мій дитячий вік, з тих обставин, у які я попав з хвилиною народження. Скільки я пам'ятаю себе, стільки ж саме пригадую і громадське українське життя в Києві, і одно від другого важко відділити. Випадків родинних, особистих моя дитяча пам'ять зберегла дуже мало, порівнюючи з фактами, хоч і дрібними, з громадського життя, бо надто вся родина і все коло приятелів та знайомих моїх батьків жило українськими громадськими інтересами.

Отже, від початку вісімдесятих років минулого століття, себто від початку, як я пам'ятаю себе, я пам'ятаю і Стару Українську Громаду в Києві та визначніших, також старих уже тоді, українських громадян. Розуміється, з першої половини 80-их років мої спогади дуже туманні, як звичайно дитячі. Я не завжди певний, що я сам бачив і чув, а що мені видається баченням і чутиєм зі слів інших. Уродившись у кінці 1877 року, у другій половині їх, я вже був підлітком і почав ходити до гімназії.

90-ті ж роки — це для мене час у першій половині — юнацький, у другій — молодечий.

Коли з першої половини 80-их років я все пригадую наче в тумані, то з другої я вже пам'ятаю досить добре, що навколо мене діялось, а в 90-их роках я вже не тільки цікавився українським громадським рухом, але з 1893 р. безпосередньо й сам брав у ньому участь, був навіть одним із ініціаторів заснування українського гуртка, що в тогочасному масштабі вже було громадською працею.

Відповідно до того й мої спогади з першої половини 80-их років більше випадкові, анекдотичні, а іноді, може, й наївні, з другої ж половини вони стають свідоміші. Тепер мені того шкода, бо, здається, якраз друга половина 80-их багато убогіша, ніж перша, і мимо більшої, порівнююче, моєї свідомості, моя пам'ять зберегла від цього часу багато менше цікавого, ніж попереднього півдесятиліття.

У 90-их роках ступнево об'єкт спогадів міняється, міняється покоління людей і хто знає, чи не цікавіший у цей час той процес, що відбувався в колах підрастаючої молоді, ніж той, яким доживали віку старі громадяни.

У кожному разі в 90-их роках мої спогади — це вже спогади молодого підрастаючого громадянина, тоді як у 80-их роках це ще спогади дитини, що більш чи менш свідомо придивляється до громадського життя й починає втягувати в себе зміст усього того, що в майбутньому наповнює її власне життя, як людини і громадянина.

З свого боку прикладаю всіх зусиль і совість, щоб обмежитися лише подачею фактів, з усією можливою для мене в теперішньому часі й обставинах об'єктивністю.

I. Перша половина 80-их років.

(Громада. Окремі громадяни. „Словар”. „Київська Старина”. „Зоря”. Книгарня. Театр. Аматори. Адміністративні репресії. Університет. Студенти. Вищі Жіночі Курси. Курсистки. Школа — захоронка для робітничих дітей. Студентські розрухи).

Слово „Громада” не таке звичайне в ужитковій мові тих часів, було, мабуть, одним з перших, яке я собі засвоїв разом із значенням слів, якими називаються страви, або предмети в хаті. Коли батько або мати казали: „У нас сьогодні Громада”, то в моєму дитячому розумі виникало уявлення, що, значить, вечором зійдеться багато старих і поважних людей, будуть пити чай, весело гомоніти і оповідати пригоди, з яких будуть сміятися, при чому мені не завжди зрозуміло, що саме є смішного в оповіданні. А потім довго балакатимуть уже про для мене зовсім незрозумілі речі, та й мовою незрозумілою. (Як тільки кінчалися жарти, а починалось засідання, то непомітно розмова переходила на московське, — це була риса майже всіх старих громадян, що тяжко розмовляли по-українському, а серйозні розмови провадили по-московському. (Дехто з громадян, напр., М(икола) Ковалевський, і зовсім не вміли по-українському).

Сходилися на Громаду певно кількадесят людей і мені тепер зовсім незрозуміло, як вони могли вміститися в нашій тодішній невеличкій хаті. Тоді мені наша хата не здавалась ні малою, ні тісною. Та скільки можу собі уявити її тепер, вона мало чим відрізнялася від сільської хати, стояла на розі Кузнечної й Жилянської вулиць, маленька, біла, мазана, з призьбою навколо. Її на початку 70-их років батько з матір'ю купили з садком і городом за дві тисячі чотириста карбованців. Але хата була вже стара і в кінці семидесятих років почала валитися. У 1881 році її мусіли розібрати й натомість, зробивши позичку в банку та заклавши всі, які були збереження, поставили нову хату за 8 тисяч карбованців, що стоїть і досі.

З цією хатою сполучено також багато, може ще більше спогадів у кількох поколіннях українців. Тепер ця хата, через сорок років після свого збудування, виглядає дуже мізерно, оточена з усіх боків п'ятиповерховими кам'яницями. Але тоді, як її будовано, вона на цілу околицю

виглядала дуже пишно, бо незамощені й неза- саджені деревами вулиці навкруги виглядали зовсім по-сільському, з маленькими мазаними хатками в три віконечка на вулицю.

Я не мав і повних чотирьох років, як стару хату розвалили і майже її не пам'ятаю. Але все ж, коли в ній сходилось кількадесят люда, пам'ятаю, великої тісноти не спостерегалось. Тоді, очевидно, ще всі жили в тісних помешканнях. А люди, що сходились на Громаду, були здебільшого розмірів досить монументальних.

Склад Громади, як я його пригадую, вже до- сить різнився від того складу, що є на фотог- рафічній знімці з 1874 р., відомий з „Ілюстро- ваної Історії України” М. Грушевського. Так, Драгоманова вже не було, — він емігрував за рік перед тим, як я народився, і я його ніколи не бачив. Вовк теж був на еміграції — його я вперше і востаннє бачив тільки в Петербурзі в 1908 році. Так само я ніколи не бачив свого дядька, Павла Чубинського. Він лежав у себе в хаті розбитий паралічем, не володіючи навіть язиком. Пам'ятаю тільки його смерть.

Чубинський був двоюрідним братом моєї ма- тері. За три будинки від нас жила його рідна сестра, пані Кардаш, з чоловіком і дітьми. Од- ного разу, як ми сиділи за обідом, подзвонив п. Кардаш — він звичайно до нас не заходив — і викликав матір. Вони коротко побалакали, ма- ти вернулася до їдальні зі збентеженим облич- чям і коротко сказала: „Павел умер”. Наш- видку скінчили обід і мати із старшою сестрою зараз же поїхали. Батько до цієї смерті поста- вився спокійніше, бо справжня смерть через пар- аліч духово наступила власне вже за кілька років перед тим. А друге, у батька були попсо- вані взаємини з родиною Чубинських, тому і йо- го швагер прийшов сповістити про смерть Чу- бинського не батька, а матір. Взагалі мені було незвичайним, що він до нас зайшов.

Пізніше вже, після смерті батька, Михаль- чук мені оповідав, що нелади у Чубинського з батьком, після великої приязні, почалися з того, що батько не міг подарувати Чубинському дея- ких „дворянських” і „недемократичних” звичок. Демократизм у звичаях, в одежі й вигляді для старих „хлопоманів”, а в тому і в очах мого батька, грав досить важливу роль. Зі слів ма- тері знаю, що коли Рильський першим шлюбом одружився з князівною і, як заможний поміщик, мав елегантний вигляд та провадив панське життя, то батько мій майже зірвав з ним від- носини, так що мати вже їх сяко-так підтри- мувала. А коли по смерті першої дружини Ри- льський удруге одружився з селянкою з свого села і зовнішньо опростився, то взаємини у ньо- го з батьком знову наладилися і були найдруж- нішими до самої смерті. У нас у родині батько дуже переслідував сестер, коли вони молодими дівчатами бувало хотіли по-модному одягати- ся, хоч це, правда, було майже недосяжним че- рез велику обмеженість коштів усієї нашої ро- дини.

Також не було в Києві в ті часи, як я вперше пам'ятаю Громаду, Миколи Васильовича Кова- левського, — він був на засланні з дружиною й вернувся до Києва пізніше. Не було в Києві й Русова, якого я вперше побачив тільки в 1890 році, коли він із родиною на рік чи два знову переїхав до Києва; не було Левицького-Нечуя, що учителював тоді в гімназії в Кишиневі і вер- нувся до Києва тільки спенсіонувавшись; не бу- ло Матвієва, що учителював в Одесі; не бував уже на Громаді й Рубінштейн, що вже тоді став видатним банкіром у Києві; був на засланні й Ірадіон Житецький, що, може, з усіх громадян мав найреволюційніше минуле, але після заслан- ня зробив дуже блискучу бюрократичну кар'є- ру в Петербурзі, в міністерстві шляхів. Також відійшов від Громади й робив бюрократичну кар'єру відомий раніш етнограф Іван Рудченко.

Поволі вертався дехто з громадян із заслан- ня. Тоді ще до Сибіру українців мало засла- ли, а більше „в міста не столь отдалённые, сроком от трёх до пяти лет”. Найзвичайніши- ми місцями заслання були Архангельськ (П. Чу- бинський), Вологда (Ол. Кониський), Астра- хань (Яків Шульгін, родина Вовка й інші). Зас- лані в другій половині 70-их років, після 1876 р., українці відбували свої три або п'ять, іноді сім, років на засланні і в першій половині 80-их ро- ків благополучно верталися назад до Києва у Громаду. Не таке було тяжке заслання, як тяж- ко було після нього влаштуватися, дістати по- саду, бо ні на державну, ні на громадську служ- бу таких не приймали й забороняли їм займати- ся педагогією. А якраз до педагогії мали пок- ликання, мабуть, 90 на 100 громадян.

Поворот кожного заслання був у Громаді, ро- зуміється, подією. Із цих подій мені особливо в пам'яті поворот Шульгіна. Може тому, що перший його прихід на зібрання Громади при- пав якраз тоді, коли Громада зібралася в на- шій хаті. Уже днів два-три перед тим з ажіо- тажем говорилося, що приїхав „Яша Шульгін”. Зрана я кілька разів чув це раніш мені незнане прізвище. І справді, ввечері ввійшов до хати з Науменком незнайомий мені, дуже лагідного ви- гляду, з ясними променистими очима чоловік. По оживленню, яке викликав його прихід, я зра- зу догадався, що це й є „Яша Шульгін”. (В. Науменко приходився йому швагром, мав за жінку сестру Шульгіна).

Увесь вечір був Шульгін осередком загаль- ної уваги, оповідав багато пригод із свого зас- лання й чомусь мені засіло в голові одно його оповідання, на яке всі багато сміялись. Яюсь до наївності лагідно, сміючися самими очима, він оповідав, як в Астрахані вийшов на базар ку- пити буханець хліба. Тоді в Астрахані було на засланні багато поляків. Коли Шульгін звернув- ся до перекупки, то та з вимови догадалася, що це не є знад Волги чоловік, зміркувала, що певно висланий і, звернувшись до своєї сусідки, промовила, показуючи на Шульгіна пальцем:

„Сматри, какой маладой, а уже, сукін син, поляк!”

Не так яскраво пам'ятаю поворот до Києва Миколи Ковалевського, у якого в Києві росла без батьків єдина дочка Галя, дуже талановита, але ще більше безталанна дівчина, пізніше по чоловікові Деген, — вона скінчила тим, що кинулася під потяг. Пам'ятаю, як про поворот Ковалевського говорилось, але не так яскраво, може тому, що його прихід на Громаду був не в нашій хаті, а може й тому, що коли він повернувся, то вже намічалось розходження Громади з Драгомановим, а Ковалевський був незмінним прихильником Драгоманова, тому до нього Громада ставилась холодніше.

А втім, розходження Громади з Драгомановим помітно позначилось у другій половині 80-их років. Особливо люта боротьба між драгомановцями, чи радикалами, й народовцями розгорілася в українських громадах у першій половині 90-их років і наповнила собою цей період українського громадського життя.

У першій половині 80-их років більше обурення викликали у громадян Федір Вовк із-за такої справи: заїхавши до Болгарії, Вовк прислав звідки якогось непевного чоловіка, який виявився провокатором, щоб порозумітися й установити постійні зносини з Громадою. Громадяни, розуміється, налякалися й почали пересилати Вовкові докори за таку необережність, на що Вовк досить невинно відповідав, що він знав, що посланий від нього чоловік непевний, але що ж робити, коли нікого іншого не було! Громада після того ухвалила з Вовком не зноситись.

Ще був на еміграції в ті часи з українських громадян Юр'єв, про якого я багато в дитинстві чув від своїх близьких найкращі спомини, але познайомився з ним тільки в 1919 р. в Лозані. Він емігрував також раніш, ніж я народився.

Так само, як Павла Чубинського, я ніколи не бачив і другого громадянина, відомого політико-економіста Зібера, що теж лежав розбитий паралічем і тихо конав у Ялті під доглядом громадянина, лікаря Штанчєєва. Цей лікар часто згадується в біографіях і російських письменників, напр., Надсона, що виїздили вмирати від сухіт до Ялти. Здається, Штанчєєв замолоду ще доглядав у Ялті С. Руданського, в кожному разі його клопотами на могилі в Ялті поставлено пам'ятника Руданському.

На руках Штанчєєва конав і перший у Росії сторонник теорії Маркса, професор Київського університету Зібер. Коли Зібера розбив параліч і сестра повезла його до Ялти, то його речі, як і всіх громадян, що виїздили з Києва, зложили у нас у коморі. Ця маленька подробиця дала привід до одного побачення, яке вперше поставило переді мною, дитиною, питання подружніх відносин. Коли Зібер у 80-их роках помер, то через деякий час з його речами сталося таке: хтось задзвонив коло наших дверей. Я побіг одчиняти. Дзвонила висока, гарна, ошатна пані в чорному, ніби закордонного вигляду, і спитала-

ся в мене матір. Я побіг покликати. Коли мати виїшла, то не пізнала приїжджої. Та ж дуже несміливим тоном каже до матері: „Ви мене не пізнаєте, Варваро Іванівно? Я — Зібер.” Тоді мати гаряче простягнула руку й кілька разів поцілувала приїжджу.

Із розмов я зрозумів, що цієї пані чоловік, покійник, виїжджаючи, лишив у нас речі. Вона приїхала з закордону, щоб зректися спадщини по чоловікові, а ті речі, що в нас зберегалися, одіслати його сестрі, яка доглядала за ним перед смертю, собі ж взяти тільки листи до чоловіка та іншу переписку. Справді, другого дня ця пані приїхала з підводою, речі зложила на підводу, собі взяла якийсь пакуночок і сказала матері, що всі формальності залагоджено і що вона виїздить назад до Лозани. (Пані Зібер була в Лозанському університеті професором по кафедрі не то фізіології, не то хемії).

Того ж вечора пригадую гарячу розмову матері з деким із громадян, що зайшли до нас. Хтось із гостей недобре висловився про пані Зібер, на що моя мати палко відповідала: „Я знаю, що ви всі брудом обливали пані Зібер, коли вона розходилася з чоловіком, але тим щиріше я до неї поставилась. Зібер у Ялті мав усе, що йому було потрібно — і догляд, і вигоду. І не може його дружина кидати свою наукову працю, щоб ставати до кухні, або до ліжка вмираючого. Коли муж і жона однаково видатні сили в ділянці своїх наук і їх тягне в різні боки, то вони мусять розійтись, щоб не заважати одне одному!”

Я тоді вперше почув, що муж і жона можуть розійтись, і моя мала голова багато міркувала над цим питанням. Коли я звернувся до матері з деякими запитаннями з цього приводу, то мати мене сердито увірвала. Це, розуміється, не заспокоїло моїх думок. Але швидко мої очі розкривалися і практика, досить звичайна, в кожному разі інакша, ніж у наші часи, в родинх декого з громадян, пояснили мені цю проблему багато примітивнішим способом, ніж вона здебільшого розв'язується в 20-му столітті.

На згаданій вище фотографічній знімці старої Громади з 1874 р. бракує ще багатьох визначних громадян. Там нема Антоновича, Михайлука, Панченка, Кониського, Комарова, Цвітковського, Наумчука, Саська, А. Юркевича, Ол. Андрієвського і багатьох інших. Імена тих, що є на фотографії, й згаданих вище, відомі нинішньому поколінню остільки, оскільки власники їх уписали свої імена в науці, літературі або мистецтві. Імена ж громадян, що в літературі не виступали, незвичайно швидко забуваються, ще може швидче й безнадійніше, ніж імена артистів сцени, про яких кажуть, що їх мистецтво умирає разом з ними.

Діло громадських діячів не вмирає разом з ними, але пам'ять про них, про їхню працю, про їхні заслуги перед громадянством зникає дуже швидко, особливо, коли ніхто з близьких їм літераторів не присвятить їхній праці досліду,

що став би широко читаним серед громадянства. Таке забуття, що не робить чести українському громадянству, укрило два імені громадських діячів, що були такими з покликання, працюючи для громадянства, не одриваючись від громадської роботи ні для науки, ні для літератури, ні письменства. Такими визначними громадянами були Панченко та Цвітковський. Особливо Панченко. Тим часом, коли про Цвітковського ще можна трохи знайти в писаннях Мордовця, то ім'я Панченка за кілька років, як він мусів покинути Київ, навіть у Києві вже було забуто, а редакція „Украинской Жизни“, оголошуючи в 1910 р. спогади й переписку українських громадян, навіть не знала, чи Панченко ще живий, чи вже покійник.

Федір Тимофієвич Панченко був близьким приятелем моїх батька і матері. Це рідко бувало, щоб мої батько й мати приятелювали з тими самим громадянами. Звичайно, з ким ближче був батько, тих не долюблювала мати й навпаки: з ким у кращих взаєминах була мати, ті не дуже приятелювали з батьком. Винятком з того були тільки Панченко, Познанський та Беренштам, що до самої смерті були в найкращих взаєминах і з матір'ю і з батьком.

Ми, діти, особливо добре знали Федора Тимофієвича, бо він був з фаху лікарем, здається, єдиний лікар на цілу Громаду. Як військовий лікар, він працював у київському військовому шпиталі і був домашнім лікарем у всіх своїх приятелів. Бувало, як у кого з дітей заболить голова чи живіт, або хто перестудиться, зараз посилають дворника з запискою й появляється веселий Федір Тимофієвич. Не дуже уважно огляне хворого, запише хіну або касторки, відповідно до хвороби, заявить, що „все брэнно“ і почне розмовляти про громадські справи, якими тільки й жив.

Панченко був сином простого селянина. Постать мав не так високу, як огрядну, статуру й дуже показну у військовій лікарській уніформі. Широкоплечий, ширококостий він, здавалося, вносив з собою аромат степу й землі. Якась запорозька монументальність і сила відчувалася в його постаті й характеристичному українському обличчі, з широкою лисиною на всю голову.

З Панченком мій батько познайомився, коли приїхав до Києва на університет. І тоді вже Панченко був душею Студентської Громади. Він перший дав батькові прочитати Шевченкового „Кобзаря“. Покликаний просто з університету на війну лікарем у Кримську кампанію, Панченко так і зостався на військовій службі. Потім був у 70-их роках на Балканах при армії Скобелева, а потім дослужував до пенсії в Києві, мріючи швидче дослужити та віддатися виключно громадській праці в місті й на селі. Купив собі трохи землі — пісків та болота — на Чернігівщині і збудував хату в Києві. І його хата була справжнім осередком і вогнищем україн-

ського життя в Києві в першій половині 80-их років.

Панченко перший вишукав і відкрив Остапа Вересая, у нього в хаті Вересай жив і до нього сходилися слухати Вересаєвих дум. В хаті Панченка був цілий український університет: там Науменко викладав курс української граматики, мій батько — історію козацьких часів, Житецький — українську літературу та інші предмети українознавства. Лисенко в хаті Панченка збирав свій хор і робив репетиції. Сам Панченко ніби й не при чому, а тим часом усім було ясно, що він є душею всякої ініціативи. Любив Федір Тимофієвич і громадську товариську забаву — улаштувати подорож пароплавом по Дніпру, або великим товариством пішки десь в околиці Києва. І всі знали, що коли це уряджує Федір Тимофієвич, то все буде гаразд. В хаті у Панченка святковано й Шевченкові роковини. Взагалі, Панченкова хата була одчинена для незаконних тоді зборів, бо до нього, як до військового та ще й полковника, не мала права вступити несподівано поліція. Тоді ще такі правила були законом.

Організувати якусь українську маніфестацію чи демонстацію, розуміється, у можливих тоді формах, як наприклад, освистання опери Римського-Корсакова „Майская ночь“, за відсутність у ній усякого українського кольориту, та так освистати, що потім двадцять років цієї опери в Києві не виставляли! — це також було ділом Панченка.

Мені, дитині, були видні тільки ці зовнішні прояви діяльності Панченка, прояви, мабуть, менше значні. Я не знаю, як він поводився, як муж довір'я Громади, але, аналізуючи тепер ті дрібниці ставлення його до Громади і Громади до нього, почувается, що його значення в Громаді було велике й розповісти про нього міг би не я, тоді дитина, що не мала й десяти років, але хтось із тодішніх громадян. Можливо, що в Громаді, зложеної переважно з учених і то з учених іноді першорядних, європейської міри, в такій громаді значення Панченка — це було значення української стихії, голосом землі в осередку концентрації українського інтелекту. І рафінований інтелект прислухався до цього голосу землі, тягнувся до нього, шанував його. Але коли в 1894 р. на Шевченкових роковинах, в хаті покійного Вовка-Карачевського, В. Сімирненко підняв чарку за здоров'я кілька років відсутнього в Києві Ф. Панченка, то присутня молюдь уже не розуміла й не знала, про кого йде річ. Охорона традицій і доброї пам'яті громадських діячів ніколи, здається, не були розвинені в малокультурному українському громадянстві.

В тому ж зовнішньому напрямі, що діяльність Панченка, виявлялася й діяльність Єгора Єгоровича (Юрія Юрієвича) Цвітковського. Як і в Панченка, дім Цвітковського був завжди відкритий для українського громадянства. Цвітковський так само, як і Панченко, не був ні вченим, ні літератором, а громадянином, людиною

громадської ініціативи й організації. Але разом з тим Панченко й Цвітковський були за вдачею й успособленням два протилежні бігуни. Панченко — це була українська стихія, селянський темперамент. Цвітковський, навпаки: європеєць, тонкий, еластичний, делікатний, наскрізь шляхетна, м'ягка натура. Навіть одружений був Цвітковський з англійкою, холодною красунею, завжди спокійною, по-англійському зрівноваженою, яка й відкритий дім Цвітковського провадила на англійський лад. Коли у 80-их роках пані Цвітковська вмерла від сибірської язви в Петербурзі, то ще років із 30 до своєї смерти Цвітковський, хоч сам не жив у Петербурзі, наймав і платив високий чинш за те помешкання, де вмерла його дружина, щоб зберегти недоторканою хату покійної з дорогими спогадами.

З фаху Цвітковський був педагогом, мав четверо дітей і багато приділяв уваги їх вихованню. До виховання належало й улаштування досить частих дитячих забав у його хаті. Це був один із перших домів, куди мене возили в гості

й, може, тому цей дім і ця родина так закріпилися в моїй пам'яті. Перші Шевченкові роковини, які я пам'ятаю, це були влаштовані для дітей свята — одного року в домі Цвітковського, другого року в домі Панченка.

Зрання нас, дітей, одягали в народні строї і звозили на свято. Святочно прибрані дівчатка й хлопчики, з суворим наказом не пустувати й не забруднити білих вишитих сорочок, розсажені на стільцях перед естрадою, на якій у зелені, плахтах та рушниках стояло погруддя Шевченка. Все це робило на дитячу душу враження чогось незвичайно святочного. Старші наші товариші виходили на естраду і співали або деклямували. Старша дочка Цвітковського (Маруся) мала дзвінкий голосочок і співала: „На курочці пір'ячко рябее“, старший син Науменка деклямував перелякано початок „Тополі“ і так далі. Ми, менші, сиділи мовчки, слухали, нічого не розуміли, але відчували щось урочисте.

(Закінчення в наступному числі.)

Олекса Ющенко

СТЕПАНОВІ РУДАНСЬКОМУ

„На могилі не заплаче
Ніхто в чужині,
Хіба хмаронька заплаче
Дощем по мені“.

(Напис на камені).

Кипарису молодому
Відаю уклін —
Сонце огненне і втому
Переможе він;

Де лежить камінна брила,
На горі, стрункий,
Кипарис біля могили
Став, як вартовий.

Ні, поете, не в чужому
Ти спочив краю,
І любов сердець в усьому
Легко пізнаю:

В квітах тих, що край могили
Квітнуть запашні,
Що на камені прикрили
Слово „ч у ж и н і“;

В квітах тих, що до могили
Вранці хтось приніс...
Рідні руки посадили
Красень-кипарис...

Не в чужім краю, поете,
Назавжди спочив,

І не хмарка плаче, де ти
Свій підносив спів.

Рідний вітер пролітає
З Бугу на Дунай, —
Сина вірного вітає
Милий вільний край.

Аж до моря вітер лине
Із подільських нив...
В пам'яті поет не згине —
Душі полонив.

І любов'ю розцвітають
Молоді серця,
І в одвіт вони співають
Про свого співця.

То ж вони летять порану
На яснім крилі...
Ті слова сердець жадані,
Наче дощ землі.

Краплею дощу б отого
Бути і мені,
Тінню древа молодого
В жаркій стороні...

...Йду по спускові крутому,
Де його остання путь.
Ні, не в краєві чужому
Довелось тобі заснуть.

Море б'є прибоєм грому,
Із Поділля вітер, —
з дому, —

Шану віддають.
Ялта.

Листи з Австралії

Лист перший

Довго не писала, дорогий редакторе, Ви ж усе питаєте про новини, а де ж їх узяти, тих новин, та ще таких цікавих, щоб аж на далеку віддаль посилати?

Було чим похвалитися, щоправда, — до Аделаїди приїжджала з Мельбурну Лідія Гаєвська-Денес, організувала місцеві сили й улаштувала концерт „Подорож по Україні”. На жаль, я не мала змоги бути на концерті, знаю лише з відгуків. Досвідчений педагог і дитяча письменниця, Л. Гайовська-Денес підбрала яскраві уривки з художньої прози, поезії та пісні, додала чимало власної творчості й у формі концерту, мов кадри фільму розгорнула перед слухачами, подаючи найхарактерніші риси природи, звичаїв, часом, історичного минулого, кожного куточка України. Мабуть Ви про ті концерти будете знати докладніше — маєте ж багато друзів у Мельбурні.

З новин в Аделаїді найсвіжіша й найцікавіша — чергова виставка картин Т. Мисака. Це вже третя його виставка в Австралії. І як Вам про неї написати? Пригадую слова Ж. Шардена: „Хто сказав, що маляр малює лише фарбами? Так, один малює фарбами, а другий емоціями.” Не знаю, у якій мірі це стосується до малярів (а також до поетів), але Т. Мисак, в усякому разі, вживає доброякісних фарб. А щодо мене, як глядача, то я нагадую Вам про своє повне право сприймати емоціями. Нехай хто хоче аналізує перехрестя площин та зміщення плянів, або докладно обраховує, скільки карміну, а скільки індіго чи ультрамарину маляр вжив на картину, а також робить інші фахові зауваги. Я відвіду виставки (і такі рідко яку минаю) з егоїстичнішим наміром — шукаю такого, щоб торкалося струн душі.

Згадую минулу виставку Т. Мисака — два роки тому. Увійшовши в залю, я зразу „пробігла” поглядом по всіх семи десятках картин. Розглядаючи далі кожну за чергою, помітила, що мені перешкоджає якась, ще не зринула на поверхню свідомості, згадка. Я все верталася до двох картин: „Далі” й „Старе золото”. Дивилась, відходила і знову мене тягло до них. Чогось шукала... пригадувала... І нарешті... О, та це ж Сосюрині жоржини!

...Шуме ялиновий, світе калиновий!
Золоті жоржини — осени краса!

Хотіла б, щоб Ви їх побачили, то такі справді були Сосюрині жоржини.

Тепер жоржин немає. Є натюрморти „Гвоздики”, „Тихе життя”, Чорні лілеї — темне тло, багатство густих „стиглих” кольорів. Своєрідний кольорит. Пригадую килимарську майстерню Ольги К. в Орлику на Полтавщині — чудові

барвисті килими! Там синтез мистецтва народного, тут — творчість індивідуальна, але, очевидно, живлющі соки коріння бере з одного ґрунту.

Не випадково на виставці картина ч.1 — портрет Його Високопреосвященства Архiepіскопа Сильвестра. Наявність цього портрета створює особливий настрій. Чужинці з увагою й пошаною зупиняються перед ним, ми почувасямося у рідному оточенні, так ніби дома.

І того враження не стирає наявність інших портретів, таких відмінних від першого. Уже здалеку, при першому погляді на портрет актора-балетмайстра Калавая, переноситесь у світ театральний. Кольори тла грають такої веселої мелодії, артист ось-ось підскачить і вигнеться лукавим „Мефісто”, або попливе перським шахом. Чекаєте. А те чекання викликане ледве помітними ескізами — тіннями двох головних персонажів репертуару артиста. Питання дискусійного характеру, чи варт працювати й далі над удосконаленням такого роду засобів при малюванні портретів, але в даному разі це не „ріже ока”.

А ось одне обличчя аж блищить від задоволення, а може й від краплі пива, але, справді, не більше краплі, бо приємно бачити щасливу людину.

Відомий журналіст і театральний критик С. Наркот — вдумливий і зосереджений. На обличчі молодого інтелігентного аборигена характерна всім австралійським тубільцям спокійність і доброта. Ще багато інших портретів, та поспішаю до краєвидів. Минулої виставки, дивлячись на пейзаж, відчувала якусь маляреву непевність, наче він, приїхавши в нову країну, приглядається до навколишньої природи з прижмуреними очима, змірює, порівнює і непевний у своїх висновках. Тепер він сміло й упевнено малює пружні тіла евкаліптів, які тільки що скинули стару кору і граційно несуть зелені верхки в ніжнотонні переливи неба, а кришталеза ясність

УВАГА!

УВАГА!

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ УВАН

О. Повстенко, Катедра св. Софії в Києві	12.50
В. Підмогильний, Місто, в оправі	\$3.00
” ” ” без оправы	2.50
Т. Осьмачка, Із-під світу	2.50
В. Винниченко, збірник	1.00
Т. Шевченко, річник I	0.50
” ” II	0.75
” ” III	0.75
Ю. Яновський, Майстер корабля	2.50

Тільки роздрібний продаж.
Замовляти в „Нових Днях”.

повітря дозволяє бачити найменші деталі вглибу краєвиду.

У більшості пейзажів маляр показує себе майстром світлотіні. У нього все пронизане соняшним сяйвом, навіть оцей затишний куточок. Під важкими зеленими вітами — густа тінь, така бажана в гарячий австралійський день, а проте й цей куточок увесь повен відбитого світла, лише якесь затемнення збоку у заглибинах, і тим дужче відчувається приємність затінку.

Море. Маленькі „шматочки” моря, схоплені у вузьку раму. Більші площі — в порту з корпусами кораблів. Могутня, широченна морська просторінь! Справді, „тут дихати можна не морем, тут вічністю дихати можна!” То таке море бачив Леонід Полтава, коли запевняв:

І в час мого смертного скоку,
Як руку потисну простерту,
Згадавши про море солоне,
Я ще раз дихну — поза смертю.

А ось, морська вода, синя-синя, аж очі ріже, і охрові гарячі скелі. Це вже чисто по-австралійському. Але в більшості картин маляр шукає іншого освітлення, ловить природу в час настирою, співзвучного з його власним. І, як кожен справжній мистець, у своїй інтерпретації збагачує бачене.

Море у Мисака найчастіше тепле й замряне і лише зрідка радісне й сяєє. Ось невелика картина — глянеш і очі заплющиш, бо ж розсміяні діамантові бризки б'ють просто в обличчя. Треба звикнути до тієї маси світла, щоб розібратись у деталях. Аж згодом помічаєш радісні злети рук, шум бризки хвиль на березі моря.

Не відірвусь від картин. Знову повертаюся і оглядаю все спочатку. Ясно виступає певний ритм у композиціях, витончена гра барв. (Крім декількох, де барви „кричать”).

Звертаю увагу на невеличку картину в кутку, нехарактерну для творчості Мисака. Це виразно „абстрактна”, але та приємна симфонія зелених нюансів переносить мене в один, залишений в давноминулому, дорогий мені лісовий закуток біля зарослого озера. Може під тим враженням і виноград, от, на цьому натюрморті здається мені... Ні, не здається, запевняю Вас, що це наш, налитий соками виноград, і саме отой, пам'ятаєте у поета? —

Ой летять два соколи через дивний сад. І
Зечепили крильцями, гей, налитий соками,
Як уста закохані, спілий виноград.

Бачу Вашу іронічну посмішку — і що Вам до цих... віршів? Вам, мовляв, дай конкретні числа, доведи документально. Ну, нехай уже буде по-вашому. У наших умовах я примушена користуватися відгуками австралійських критиків, які добре поставилися до Мисака, починаючи ще з 1952-го року. Тоді ж фірма „Данлюп” купила його картину на календар, картина „Син козака” була нагороджена почесною грамотою

на виставці в Сиднеї, а на всеавстралійській виставці „Арчибалд прайс” з двох портретів, призначених з Південної Австралії, один був „Автопортрет” Т. Мисака.

Виставки картин в Аделаїді в 1953 й 1955 рр., теж критика прийняла добре. Скажу коротко: відзначали майстерність, розуміння цілості, експресію й свіжість і, особливо, підкреслювали щирість. Були спроби деяких критиків накинути нашому маляреві свої смаки, тобто, відмічали, що у краєвидах фарби не досить яскраві. Мовляв, маляр ще не звик до австралійської природи

Цього року особливою сенсацією були відвідини виставки знаменитою артисткою Катрін Гепбурн. Вона купила дві картини, наговорила компліментів нашому маляреві й домовилася

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Дєполович

БУКВАР

Друге поправлене видання

за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого формату (10x7 цалів, більший від читанок), має гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти. Ціна — \$1.20.

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

Друге поширене видання

читанка для 2-ї класи, 108 сторінок. Ціна — \$1.10

3. П. Волиняк

КИЇВ

читанка для 3-ої кл., 112 стор. Ціна — \$1.25.

4. П. Волиняк

ЛАНИ

читанка для 4-ї класи, 96 стор. Ціна — \$1.00.

5. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ї класи, сторінок 112. Ціна — \$1.25.

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 (залежно від кількості примірників і способу розрахунку).

Поза Канадою та США замовляти в наших пред-
“NOWI DNI”, Box 452, Term. “A”
Toronto, Ont., Canada.

малювати її портрет. З матеріального боку виставка теж мала успіх. Взятю замовлення на портрети й картини, продано два десятки великих картин і багато мініатюр. Це важливе, бо Т. Мисак живе з малярської праці. Він лише один рік в Австралії працював не за фахом. Потім став заробляти портретами, картинами, не вистачало на життя, розмальовував стіни й стелі готелів. Австралійські газети не раз згадували про фрески в якомусь великому готелі: то він зробив копію з Рубенса.

Ця виставка його мистецької продукції за два роки показала дальший зріст. У портретах він далі заглиблюється в розкриття психології обличчя. До речі, Т. Мисак має багато автопортретів. Дехто схильний у тому вбачати самозакоханість. Я уважно придивлялася до всіх і бачу за ними довгі години впертого вивчення, шукання нових і нових засобів вислову. Також,

очевидно, маляр багато працював, удосконалюючи характерну для нього таку інтимну мову нюансів одного кольору, де тільки скупю й тонко покладено для підкреслення чи теплоти іншу співзвучну фарбу. Така тепер більшість морських краєвидів. І це внесло враження якоїсь одноманітності, але то лише при першому погляді. Уважно ж приглядаючись, помітите дальші шукання й поглиблення в творчості. Не припускаю, щоб маляр кинувся в модерністичні течії, те не в характері його творчості, але дальші „дерзання” бажані й конечні, як шаблі при піднятті до вершин.

Т. Мисак — молодий ще віком, і при його таланті й умінні наполегливо працювати, може досягти багато.

Уже Вам і все про виставку. У другому листі напишу щось веселіше...

ШЛЯХ ПІСНІ

Музична редакція Українського радіа недавно підготувала для своїх постійних концертних програм близько десятка романсів і пісень Кирила Стеценка, творів, які рідко виконувалися чи й зовсім були з незрозумілих причин „забуті” нашими виконавцями (Чого „забувають” твори К. Стеценка, зрозуміло — дарма автори замітки вдають з себе наївних хлопчаків! Ред.) . А тимчасом, це — справжні перлини нашої багатогаті музичної спадщини...

Пісні видатного композитора написані на слова багатьох поетів, одна з них, „Ой чого ти, тополенько, не цвітеш”, належить, напевне, і своїм текстом самому Стеценкові.

Цікавим для нас є й те, що поміж цих творів працівники радіа знайшли пісню на текст одного з найстарших наших письменників — Євгена Максимовича Кротевича. Твір цей зве-

ться „Кряче ворон” — пісня кобзаря із незакінченої опери „Полонянка”.

Нашим читачам Євген Кротевич відомий як „типовий прозаїк”, автор популярних романів „Звільнення жінки”, „Сини землі” і нового цікавого твору „Понад Славутичем Дніпром”. Його знають також як невтомного перекладача. Але колись, за молодих років, Є. Кротевич, як і багато інших прозаїків, писав вірші, пісні. Він є також автором лібретто опери „Полонянка”.

У дружньому колі своїх товаришів Євген Максимович розповів, що слова пісні „Кряче ворон” він написав ще... в 1906 році!

50 років пісні! Нещодавно народний артист СРСР М. Гришко в колонній залі республіканської філармонії на одному з концертів виконав цей чудовий твір Кирила Стеценка. У залі сидів і автор тексту. Він побажав усім поетам-піснярам, в тому числі й авторам цієї замітки, — одного: щоб кожному з нас саме отак довелося почути хоч одну із своїх пісень, почути... через півстоліття!

Терень Масенко,
Олекса Ющенко
(„Літ. Газета”, Київ.)

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

Тарас Шевченко — ВІРШІ, стор. 44, формат: 10x7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Колоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. Ціна \$0.90

РАДУГА — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10x7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. Ціна \$0.35

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ”, стор. 16, формат 10x7 цалів. Великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-х кольорах. Ціна 0.40

“СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА” — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10x7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. Ціна \$0.35

“РУКАВИЧКА”, стор. 16, формат 10x7 цалів, великі й гарні ілюстрації, кольоровий друк. Ціна \$0.40

NOWI DNI
Box 452, Terminal A
Toronto, Ont., Canada

Віра ВОРСКЛО

Краще був би до мене суворим,
Краще був би до мене ти злим.
Не дивилась би нині і вчора,
Як струмиться вечірній дим.

І спалахують іскри зірками
Над багаттям пригаслого дня.
Золотавими місяць руками
Смуток з землі підняв.

Все здається ти вернешся скоро,
Я дивлюся в чеканні на шлях.
Краще був би до мене суворим —
Із презирством, докором в очах.

1955

40-ЛІТТЯ АРТИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ГРИГОРІЯ ЯРОШЕВИЧА

20-го листопада ц. р. в одній з найбільших концертних залів м. Торонта (Мессей Гол) відбулось святкування 40-ліття артистичної діяльності оперового співака Григорія Ярошевича, колишнього визначного артиста київського академічного театру ім. Т. Шевченка.

З цієї нагоди відбувся ювілейний концерт, у якому взяли участь кращі артисти м. Торонта, а також жіночий хор „Арфа” під диригентурою В. Кореня, хор „Прометей” під керуванням професора Л. Туркевича та учні балетної студії А. Заварихіної „Аполлон”.

Зі співаків та музик у концерті взяли участь: Христя Колесса (віолончеля), Галина Білошицька (скрипка), Люба Ганущак, Яків Самотілка, Осип Гошуляк, С. Федчук, Михайло Голінський, Іраїда та Петро Черняки, Г. Колодуб-Тимочко, А. Піддубна - Лисенко, Я. Заварихін (танок).

Сам ювілят виконав новий твір Гр. Китастого „Ти слухаєш, Дніпре”, а також сольо в хорі „Прометей” у пісні „Гей чого ти Дніпре”, а потім, на домагання публіки, — кілька жартівливих пісень.

Слово про ювілята виголосив М. Приходько, з привітанням від артистів виступив один з старших наших артистів — М. Тагаїв.

Ювілейні святкування підготував спеціальний

ювілейний комітет на чолі з інж. Янішевським.

Конерт мав повний моральний і матеріальний успіх.

СТАРОДАВНІЙ РУКОПИС

495 років тому, у 1460 р., у Києві виникла так звана „кассіанівська” редакція знаменитого збі-

рника староукраїнської літератури, що тоді вже вперше дістала назву — „Києво-Печерський патерик”.

Недавно в обласному архіві м. Ярославля археограф В. Лук'янов знайшов невідомий рукопис патерика. На одному з аркушів рукопису розповідається історія і обставини його створення. Вказано, що цей рукопис написаний „в літо 6968, іюня 19 рукою многогрішних дьячишков Григорія и Ермолаа, скорости ради деля”.

Як відомо, перше видання патерика вийшло в Києві 1661 р. і відтоді багато разів перевидавалося за більш пізніми рукописами.

Зараз Академія наук СРСР готує до друку нове видання „Києво-Печерського патерика”, в основу якого покладено знайдений у Ярославлі рукопис 1462 року.

(„Літ. Газета”, Київ.)

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ

ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ

ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: JU. 7193.

DUNDAS PAINT AND WALLPAPER

1185 DUNDAS ST. WEST

Власник: ВАСИЛЬ УСАТЮК

Великий вибір доброякісних фарб. Поради в малюванні, а саме:

- Яку фарбу маєте купити;
- Як її приготувати до малювання;
- Як нею робити.

ПОРАДИ НА ВСІ ПРОЦЕСИ МАЛЮВАННЯ.

Без масок епохи

На еміграції мало хто знає про „Личаківський Аматорський Кружок”. Та воно й не диво: на еміграції мало хто знає історію України. А колись же, прошу панства, слава про наш кружок греміла на весь Личаків, а то й на Замарстинів, куди ми теж ходили на гостинні виступи.

Хай вас, прошу панства, не дивує скромна назва „аматорський кружок”. Це тільки наслідок скромності творців і провідників цього кружка. Насправді ж, наш театральний ансамбль набагато перевищував деякі шумно реклямовані професійні театри.

У ті часи я був автором низки п'єс і патріотичних інсценізацій, що ставились на сцені цього театру. І то яких інсценізацій! Тепер уже таких немає. Абсолютно! Адже в крутянській інсценізації виступали на сцені всі українські князі, не виключаючи Ярослава Окаянного. А в інсценізації під час свята Державности й Соборности на сцені аж кишило від гетьманів, і ролі полковника Богуна навіть ніхто з акторів не хотів узяти. Я був корифеєм цього театру. Це факт. Абсолютно! Хто ж бо, справді, як не я, був завжди на перших ролях? Хто, наприклад, виконував роль Семена в „Хмарах” Нечужа - Левицького? І то як виконував! Адже успіх був неймовірний.

Ясно, що такий театр публіка любила і жертовно з ним співпрацювала. Випадків такої співпраці було багато. Наприклад: суфлер безуспішно підказує акторові: „Гаразд, батьку Тарасе!”, „Гаразд, батьку Тарасе!”... Його голос чути в кожному кутку, бо ж заля личаківської „Просвіти” невеличка. І тут публіка спішить з допомогою: із залі починають підбадьорливо гукати:

— Ну! „Гаразд, батьку Тарасе!” Ну!

Або, коли з суфлерської будки линуло розпучливе „Всі сміються: ха, ха, ха!”, „Всі сміються: ха, ха, ха!”, „Ха, ха, ха”, — то глядачі починали дружньо реготатися, заховаючи цим і акторів до сміху.

Технічні труднощі

Єдиною перешкодою в нашій мистецькій праці були технічні труднощі. Брак відповідної залі, сцени, декорацій, костюмів, — усе це давалось нам дошкульно відчутти.

Чималі технічні труднощі виринули під час вистави мого „Вертепу”. Почалось уже в першій дії: під Іродом зламався престіл, і нещасний царик повалився вниз. З-під розкішної багряної мантиї стирчали тільки його ноги в подертих штанях і черевиках з порваними підметками (традиційні злидні українського актора, що ви вдієте?). Це чомусь то розсмішило публіку та трохи зіпсувало трагічний настрій на сцені. Але ситуацію врятував один з трьох царів. Він пхнув

Ірода жезлом іще глибше між румовища престолу й зашепотів йому: „Сиди там! Не вилазь!” А глядачам пояснив:

— Так йому й треба. Справедливість перемогла — кривавий кат Ірод уже в пеклі. Тепер ми можемо спокійно йти далі за вифлиємською зорею. Ходімо, браття! — скомандував він своїм товаришам. Три царі повагом зійшли із сцени.

Публіка сприйняла все за добру монету і, засоромившись за свій недоречний сміх, старалася рясними оплесками направити неприємне враження.

Егеж, лепські в нас хлопці були й меткі, а головне — на сцені бувальці!

Особливі технічні труднощі звалилися на нас під час фінальної, дванадцятої дії мого „Вертепу”. Місця за кулісами в нас ніколи не було багато, а на виставі „Вертепу” то й поготів. Монументальні декорації свято - юрського та святософійського соборів забрали чимало простору. Тож за кулісами счинилась неймовірна тіснота. Туди напхом напхались усі учасники останньої дії. І ось під час цього розгардіяшу у Шевченка відклеїлися вуса. Усі заметушились, шукаючи за клеєм, що „тількищо” тут був, а тепер „кудись” подівся. Знову ж Леся Українка образилася на Ірода за якесь його критичне зауваження про її сценічну гру. Її наречений, Олександр Македонський, заспокоював її, що на таких типів, як Ірод, узагалі не варт звертати уваги. Тут у свою чергу образився Ірод, вимагаючи негайного в'яснення, що означає слово тип. Між обома царями почався де-далі жвавіший обмін думок, але між ними муром стояв Третій Зрадник і міцними руками тримав їх на належній відстані.

Гамір спалахнув іще дужче, коли ввійшли римські легіонери й відразу ж почали сварку,

що за час їхньої відсутности запорожці випили все пиво, хоч воно було призначене для всіх акторів, а не тільки для членів управи „Просвіти”. У відповідь запорожці тільки реготались (недолюблювали чубаті низові братчики отих задавакуватих футболістів).

Відкрились надвірні двері, звідти бухнув морозний стовп пари, і на порозі з'явився Лицар Юрій. Цю роллю доручено дебютантові. Він саме прибіг із сусіднього шкільного будинку, де, з уваги на тісноту за кулісами, передягалась час тина акторів. Одягнений був у тектуровий панцер і шолом, руки й ноги голі, в руках спис та щит.

Князь Андрій Боголюбський (він же інспектор сцени) люто зашипів на нього:

— Куди прете? Ви заскоро прийшли. Пождіть надворі, вас покличуть, як прийде ваша черга! — і він безцеремонно виштовхнув Лицаря Юрія надвір, замикаючи за ним двері на гачок.

Гамір за кулісами не вшухав. Із залі долинав уже погрозливий шум. На сцені сидів сліпий дід-бандурист і виконував „Думу про зруйнування Січі”. Але ні його голосу, ні звуку його мандоліни майже не було чути. Тож він раз-у-раз кидав із-за чорних окулярів благальні погляди на Хана Батия, що стояв тут же біля нього, схований за кулісами. Але Хан Батий не бачив, ні не чув нічого. Від жаху в нього трусились ноги й дрібно цокотіли зуби; він уголос повторяв свою роллю, готуючись до недалекого вже виступу на сцені.

Атмосфера ставала нестерпною. Даремно Маркіян Шашкевич утихомирював усіх, просив, а навіть кричав, що на найближчих сходинах кружка він „обов'язково” внесе свою резигнацію.

На щастя, у цей момент з лівого боку сцени несамовито заревла татарва, заридали - заголювали полонянки, загайкали євнухи, верескнули верблюди, і, женучи ясир, на сцену вигулькнула орда. Негайно з цього боку заграли сурми, загули літаври, гримнули гармати. Запорожці

гукнули грізно „Слава!” і, розштовхуючи фарисеїв і садукеев, вискочили з оголеними шаблями на сцену визволяти невірників.

Далі все пішло як по маслі, коли не рахувати ще одного, зрештою невеличкого, технічного ускладнення з суфлером: поспішаючи він перегорнув відразу дві сторінки примірника „Вертепу”, і то саме ті сторінки, де був виступ Лицаря Юрія. Через те Лицар Юрій узагалі не з'явився на сцені. Але цього ніхто не помітив: ні суфлер, ні актори, ні публіка. Один тільки змії, коли у призначений час ніхто його не вбив, тришки збен тежився. Він погарцював іще хвилину по сцені, а тоді присів коло вартового Січового Стрільця й сидів там до кінця вистави, спокійно покурюючи цигарку (тобто дихаючи пекельним димом).

Тож ми щиро здивувались, коли після вистави відкрили двері за сценою й побачили Лицаря Юрія. Він усе ще чекав на свій виступ. Сердега посинів від холоду.

— А ви чого тут стовбичите? — засміявся інспектор сцени.

На вістку, що вистава скінчена, Лицар Юрій оскаженів. Безслідно щезла його несміливість початківця й пошана до нас, ветеранів сцени. Він довго лаяв нас найвибагливішою лайкою. Щойно згодом виявилась справжня причина його обурення. Лицар Юрій купив квитки на виставу для чорнявки з „Центросоюзу” й усієї її численної родини. Своім першим виступом на сцені хотів скорити дівоче серце. Не вийшло.

Консолідаційні спроби

З усього вищесказаного ясно, що тільки технічні перешкоди зупиняли буйний мистецький розквіт нашого театру. Розуміється, що в наших бездержавних умовах нам важко було навіть мріяти про справжній театральний будинок з належною сценою й устаткуванням. Правда, деякі можливості відкрились з приходом німців. Можна було опанувати будинок львівської опери, і ми навіть почали відповідні старання. Але нам не пощастило — в будинку опери міцно засів Йосип Гірняк. На превеликий жаль, Гірняк відразу нас розчарував. Абсолютно! Нас не тільки здивувало, а й боляче вразило, що Гірняк, приїхавши до Львова, не потрудився на Личаків познайомитися з нами. Адже не слід так нехтувати місцевими мистецькими силами, правда ж? Тільки співпраця з нами могла бути запорукою його успіху.

А все таки, інстинкт консолідації був у нас уже тоді сильно розвинений, дарма що ми ще не були емігрантами. Ми вирішили не вводити шкідливого двоподілу в українське мистецьке життя й запропонувати Гірнякові об'єднання обох театрів та співпрацю на рівних правах.

Для переговорів з Гірняком одногослоно делеговано мене. На жаль, з цих переговорів нічого не вийшло. У Львові, прошу панства, Гірняк був тоді велика риба, і добитись до нього було не так то легко. Він мав у театрі окреме бюро, а

при дверях стояв портієр атлетичної будови (до речі, дуже брутальний тип). Уже під час моїх шостих відвідин я попав у неприємний конфлікт з цим озоружним портієром. Після цього я вважав негідним моєї чести йти туди знову. Гірняка мені так і не пощастило побачити поза сце-ною. Та згодом наша зустріч стала все одно не-актуальна, бо Гірняк почав підривну акцію про-ти нашого театру. З конкуренційних міркувань, звичайно. Докази? Будь ласка, ось вони: бажа-ючи познайомити личаківського глядача також і з творчістю сучасних позамісцевих драматур-гів, ми вирішили поставити „Гамлета”. Довідав-шись якось про це, Гірняк перехопив наш задум і сам поставив прапрем'єру „Гамлета”. Подібно було з „Ревізором” та іншими драмами.

Елемент

Хто зна, чиєю перемогою скінчилось би оце су-перництво обох театрів, якби не нова хвиля боль шевицького заливу, що витиснула на чужину і мене і Гірняка. Доля звела нас знову в таборі ДП. Гірняк мав кімнату в моєму баракі, тобто в баракі, де я був бараківим. З першого ж дня в мене почалися з ним клопоти. До нього прихо-дило й приїздило багато людей: д-р Баран, д-р Ганкевич, проф Романенчук, мгр. Рудко й ін-ші, як Клен, Шерех, Дивнич, Кошелівець тощо. Цей елемент мені відразу не подобався. У кім-наті Гірняка вони вели якісь підозрілі конспі-ративні розмови. Ясно, що в моєму баракі я нія-кої конспірації допустити не міг. Абсолютно! Це тим більше, що я одержав щодо цього дуже ви-разні вказівки від мого приятеля, команданта таборової поліції. Користуючись правом барак-ового, я іноді заходив несподівано в Гірнякову кімнату. Тоді вони або демонстративно замов-кали, або, коли й продовжували розмову (ніби-то про мистецтво й літературу), то вели її та-кою плуваною мовою й з такою домішкою схід-няцизмів і інших чужих слів, що годі було будь-що зрозуміти. Робили це, очевидно, навмисне. А один з них навіть заявив мені, нібито я не маю права заходити в кімнати таборян. Щось тако-го! Уявіть собі, прошу панства: я, бараківий, не маю права!?

Елемент поведився супроти мене ноншальни-ко й ароганцко. Нераз зустрічав я їх на коридо-рі, як ішли гуртом з Гірнякової кімнати. Прохо-дили повз мене мовчки, не кланяючись. Чи не че кали, бува, щоб я перший їм кланявся!? Мені о-собисто на їхніх привітаннях не залежало, але влада є влада, прошу панства, і її треба шану-вати. Абсолютно!

Така поведінка Гірняка та його кумпанії зму-сила мене застосувати супроти нього та його дружини дисциплінарні репресалії: я стримав їм приділ кер - пакетів, цигарок і гаферфльоків, не наділяв лахами з IPO і держав їх виключно на таборівій зупі. На жаль, воно не помагало. Елемент залишився й надалі зухвалий і вперто не здоровив мене при зустрічі.

НОВІ ДНІ, ГРУДЕНЬ, 1955

Грандіозний концерт і заздрісний конкурент

У неділю надвечір я вертався до табору з важ ливої політичної наради, що відбулась в одно-му німецькому ресторані. По дорозі занедужав: у голові крутилось, ноги плутались, із шлунком теж неполадки. Дружина підтримувала мене під руку щосили, але ж втримати мене було їй важ-ко. Знечев'я на другому боці вулиці ми побачили Гірняка. Дружина посадила мене покищо на хід-ник, а сама метнулась до Гірняка за допомогою. Він згодився. (Мушу признати, що Гірняк зав-жди джентлмен супроти жінок). Підійшов до мене, підняв, і вони обоє, підтримуючи, повели мене вулицею.

Несподівана допомога Гірняка роззброїла ме-не. Я вирішив піти на мир.

— Когого! — кажу йому. — Ви знаєте: я ар-тист, і ви теж артист. Давайте, помиримось і бу-демо разом виступати на сцені. Я згоден увійти у вашу „Театральну Студію”. Гарзд?

— З великою охотою! Із справжньою приєм-ністю! — відповів він. — А ви вже колинебудь виступали на сцені?

Як бачите, запитання було образливе. Абсо-лютно! Все ж, я відповів спокійно й гідно:

— Овшім! — і тут з'явилась у мене геніяльна думка: — Ось я вам зараз дещо задемонструю!

— Але ж, пане магістре, прошу не фатигува-тися, — запротестував Гірняк. — Я вам на сло-во вірю.

Але я вже пустився берега. Відсунув їх обоїх, став у позу (куди й поділась моя недуга!) і пов-ним голосом почав арію Імама з „Запорожця за Дунаєм:

„Слухайте всі й уважайте,
На питання одвічайте!”

Уже по кількох тактах Гірняк зупинив мене: — Чудово, пане магістре, чудово! Тільки... тихше.

Мене це трохи здивувало, бо ж я докладно пам'ятаю, що в нас на Личаківі ця арія завжди виконувалася фортіссімо. Але я не збився. Закін-чив і відразу перейшов на арію Султана з того

Повна збірка творів

МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

вийшла з друку накладом т-ва „Книгоспілка” в Нью-Йорку і з листопада 1955-го року пос-тупила в продаж.

Видання в двох томах — разом понад 1050 сторінок. Видання ілюстроване. Добрий для чи-тання друк, добрий папір і гарно оформлена тверда полотняна оправка.

Ціна за два томи — 9.00 доларів.

Книгарням — комерційна знижка.

Замовлення надсилати на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.

68 East 7th St.

New York 3, N.Y., U.S.A.

ж таки „Запорожця”. І знову Гірняк перебив:
— Пане магістре, знаменито, гратулюю, але тихше, бо вже люди он збігаються.

„Що таке? — думалось мені. — От і добре, коли люди сходяться. Таж слухачі для артиста-співака все одно, що для риби вода”.

А коло нас і справді почали збиратись люди. Та я співав насамперед для Гірняка. Хай знає,

якого партнера йому сьогодні пощастило підхопити! Тож я цупко тримав його за гудзик пальта, не зважаючи на його невпинне „Ради Бога, тихше!”, „Заспокійтеся, пане магістре!”

Його поведінка почала мене дивувати. І враз, неначе блискавка, осяяла мене думка: заздрість! Так, це ж зазидки його взяли за мій успіх перед цією німецькою аудиторією. Ось він почервонів із заздрости, він не сміє підняти очей на людей, що довкола нас, він винувато посміхається, беспорядно розводить руками... А ось він уже не в силі панувати над своєю заздрістю: схопився, залишив мені в руці гудзик і хутко пішов униз вулицю. Я засміявся йому вслід сміхом Хоми з „Гриця” і... повернувся знову до „Запорожця”

Я вже не тільки співав, але й творив акторські креації. Жартівливі витівки Карася викликали серед моїх принагідних слухачів величезне захоплення. З черги, обнявши якусь німкеню, я про співав ліричну пісню Андрія (голос у мене в горішніх регістрах ліричний):

„Ластівко моя прекрасна,
Серцю радісний цей час!”

Тоді я відповів Андрієві партією Оксани, при чому так ловко перейшов на сопрано, що слухачі аж ахнули з дива (діапазон у мене, мушу вам сказати, колосальний!). Моя дружина плакала з радости, зворушена моїм блискучим успіхом серед чужинців.

У німецьких казематах

Концерт продовжувався із всезростаючим успіхом, аж раптом припинився через втручання зовнішніх чинників (*vir maius!*). Я саме почав другу дію з „Наталки Полтавки”, як коло мене несподівано з’явилися два німецькі поліцаї. Вони щось зашварготіли до мене по-німецькому й ураз узяли мене за руки й за комір та й почали кудись тягти. Обурений таким безправ’ям, я ставив їм чинний спротив: кричав, опирався ногами об землю, пручався. Але вони держали мене міцно.

Глядачі були, безперечно, по моєму боці. У ту трагічну хвилину вони виявили мені спонтанну симпатію: чоловіки махали мені руками й співчутливо гукали:

— Du, verfluchter Auslaender!

А жінки підбадьорювали мене окликами:

— Betrunkener Russe!

Я зрозумів, що вони вважають мене за росіянина (вічна наша проблема за кордоном). Тож, пручаючись у руках катів, я обернувся й щосили крикнув моїм захопленим слухачам:

— Nix russisch, ich ukrainisch!

Це викликало серед них велику втіху.

...Із зловісним брязкотом замкнулись за мною важкі брами, і заготована понура камера вишкірила до мене свої хижі зуби. Тюрма... І досі згадую її, як макабричний, кошмарний сон... Самотність, біль, туга, розпач, голод, спрага... Але нарешті й мені засвітило довгождане сонце волі!

Просидів я в тюрмі цілу ніч, і аж уранці мене звільнили. Від знайомої американки з IPO, з якою я торгував консервами й цигарками, я дові-

ЗАМОВЛЯЙТЕ КНИЖКИ

Діма, Росяні зорі, поезії	0.40
В. Русальський — Після облоги міста	0.40
А. Любченко — Щоденник. Ч. I	0.80
В. Стефанік — Вибране	0.35
П. Горотак — Дияболічні параболі	0.40
М. Цуканова — Шовкова рукавичка	0.25
В. Чапленко — У нетрях Копет-Дагу	0.50
М. Івченко — Напоєні дні	0.30
Т. Осьмачка — Плян до двору	1.50
А. Кащенко — Під Корсунем	0.60
П. Карпенко-Криниця — Підняті вітрила	0.40
С. Парфанович — У Києві в 1940 році	0.80
Б. Олександрів — Мої дні	0.35
М. Гоголь — Сорочинський ярмарок	0.30
П. Волиняк — Земля кличе	0.25
П. Волиняк — Під Кизгуртом	0.20
П. Волиняк — Кубань — земля українська, козача	0.40
О. Стороженко — Оповідання	0.35
Літаври чч. 1, 2, 3 і 4/5 (разом)	1.00
Д. Гуменна — Куркульська вілія	0.25
При замовленні на \$10.00 і вище — опуст 25%.	

Замовлення й гроші слати:

NOWI DNI

Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada.

дався, на яку підлоту пустився командант німецької поліційної станиці. Він побачив відразу (хитрий лис!), що має діло не із звичайним ДП, а з людиною впливовою. Побоюючись прикрих політичних наслідків з боку американської окупаційної влади, він зробив ганебний донос до ІРО, нібито мене заарештовано за п'янство (!) і заклочення публічного спокою!

А все ж таки немає зла, що на добро не вишло б. За мої тюремні страждання я дочекався нагороди: біля мого прізвища в таборівій пресі почав з'являтися, крім інших моїх титулів, ще й симпатичний додаток: "бувший політичний в'язень". Та й кер-пакети, що їх, як політичний в'язень, я відтоді постійно одержував, мали теж свою реальну вартість.

Ліквідуємо Гірняка

У перший мій день на волі я зустрів Гірняка. З двома бляшанками в руках він безпорадно тупцював біля замкнених дверей таборової кухні, спізнившись, як звичайно, по обід.

— Ну, що? Приймаєте мене до „Театральної Студії” — запитав я.

Гірняк трохи замнявся й відповів:

— Бачите, пане магістре... Я думаю, що вам уже пізно починати сценічну кар'єру...

Це була моя остання розмова з Гірняком (Пізно! Починати!!).

Я вирішив зліквідувати його за всяку ціну. Але важко було щось путнє придумати. Мою пропозицію заарештувати Гірняка за те, що він комуніст і наслав на мене німецьку поліцію, амери канський офіцер чогось відкинув. Ще й деякі неприємності з цього для мене виникли.

Аж наш культурно - освітній референт, спасибі йому, допоміг. Він довго прислухався до моїх нарад з командантом таборової поліції, але порадив коротко й розумно:

— Ви фраери! Не знаєте ви Гірняка. Коли хочете його вдарити, то бийте не по ньому, а по його театрі.

І справді. Коли на другий день Гірняк прийшов із своїми студійцями на пробу, зала вже була зайнята на ідеологічно - вишкільні курси. Так було майже кожного дня. Крім цього ми проголосили цілу низку концертів і вечерниць. Це допомогло. Абсолютно! Гірнякові щораз важче було одержувати залю на свої театральні вистави. І ось одного дня вся „Театральна Студія” переїхала до іншого табору.

Отак, спільними зусиллями, ми позбулись з нашого табору ненадійного елемента.

Знову Гірняк

Побачив я Гірняка аж у Торонто, на сцені, під час вистави „Мини Мазайла” М. Куліша. З театру вийшов я ображений і зденерований. Це п'єса антиукраїнська. Абсолютно! І цілком правильно наша патріотична преса назвала її „большевицькою блекотою”. Як же інакше її назвати, коли автор устами тьоті Моті з Курська цинічно заявляє, що українці це „осоружні, огидливі, грубі, дикі мужлани, жорстокі, ідіоти” (sic! —

прим. моя-мгр. Є. А.), що „українська мова — це австрійська видумка” (! — мгр. Є. А.), що запорізькі козаки „говорили по - російському” (!! — мгр. Є. А.) і т. д. (Гл. М. Куліш „Твори”, вид. УВАН, Нью-Йорк 1955, ст. ст. 157, 158, 166, 171). А далі М. Куліш „стверджує” устами Мазайла, що „українці — це малороси, себто руські” (!!! — мгр. Є. А.) і т. п. (Там же, ст. 167).

П'єса М. Куліша сповнена ганебних наклепів і нетактовних натяків на відомих і заслужених наших громадян. Уже сама провідна ідея твору — висміяти й засудити головного героя твору за те тільки, що він для кар'єри змінює прізвище — є несмачною і дуже прозорою жалюзією до деяких торонтонських бизнесменів і адвокатів. Абсолютно!

З мистецького й режисерського боків п'єса теж нікудишня. Ні автор, ні режисер не мають уявлення, як виглядає справжній спиритистичний сеанс, а беруться у третій дії викликати духів. Навіть столика на трьох ніжках без цвяхів, ні абетки, ні чисел, ні тарілки із стрілкою, ні свічки на сцені нема.

До Куліша, правда, я ніколи не мав довір'я. Ще з того часу, як за його „Чорну раду” мене не пропустили до сьомої класи гімназійної і я п'ятнадцять років був позбавлений середньої освіти (здав матуру у 1946 році у Мюнхені разом з одержанням університетського диплому). Тож мене не здивувало, що, опинившись під большевиками, Куліш пішов шляхом опортунізму й пристосуванства. Такі ж, як „Мина Мазайло”, є й інші твори Куліша („Березіль”, „Валліте” і т. д.), за винятком, може, „Патетичної Сонати”, яка є, однак, звичайнісіньким плагіатом з відомого німецького драматурга Бетговена.

Незабаром Гірняк знову приїжджає із своїм театром на гостинні виступи до Торонта. Привозить, між іншим, Мольєрового „Тартюфа”. У зв'язку з цим його приятелі — ревуцькі, волиняки та інші — уже підняли гармідер. Я, правда, не читав „Тартюфа” (твори радянських письменників були нам через залізну заслону недоступні), але я певен, що це буде якась чергова „большевицька блекота”. Абсолютно!

Цього року випадає 60-річчя народження й 40-річчя театральної праці Гірняка та його дружини, Олімпії Добровольської. У Нью-Йорку й Торонті створено навіть спеціальні комітети, але діло угробив сам Гірняк, відмовившись від святкування ювілею. На його вимогу, обидва комітети самоліквідувались. Дивно. Я ось аж у 1957 році святкуватиму 30-річчя театральної праці, а вже почав підготовку до цього ювілею (пожертви на цю ціль просимо надсилати поштовими переказами, чеками або й готівкою на адресу „Нових Днів”. Ред.) Але Гірняк, бачте, гордий! У своїх принагідних промовах він завжди просить у громадянства моральної, а не матеріальної підтримки. От і добре. Громадянство заощадило собі пару тисяч доларів. А Гірняк хай собі своєю гордістю багатіє.

І ще одна приємна новина: Гірняк почав працювати в українській барі в Нью-Йорку як...

кельнер. Факт. Навіть „Свобода” про це писала. Егеж, скінчилось старокраєве панування, розкішна сцена, армія акторів, хористів, декораторів, статистів, механіків, окреме бюро (і портієр!), оплески, квіти й натовп глядачів, що просять автографа. Егеж, скінчилося. А залишилось... 60 років і кельнерський фартух, ха, ха, ха („Всі сміються: ха, ха, ха!”).

Будемо ж надіятись, що й з цієї праці його скоро проженуть. Адже взяли його туди тільки тому, що декому з костюмерів імпонує, коли йому подає пиво „сам” Гірняк (бувають же такі снопи). Але й це снопам набридне, і тоді не буде вже бізнесу тримати Гірняка на посаді кельнера, бо ж з нього ніякий кельнер. А тоді що? А тоді нарешті розлетиться театр Гірняка. Напевно розлетиться, бо „не Hercules contra pluralis”, прошу панства.

Фінал трагікомедії

Але поки це здійсниться, я не відмовлю собі приємності поїхати в Нью-Йорк і востаннє глянути на Гірняка. Уже задалегідь милуюсь не намилуюсь тією сценкою:

Заїжджаю ото моїм „Бюїком” (модель 56, три тисячі вісімсот, кеш — тисяча двісті) під українську бару. Заходжу, сідаю. Він підходить, стоїть. Я дивлюся на нього й гидливо кривлю губи:

—Постирайте ось тут на столі, пане Гірняк! Самі не знаєте?

Не постирає, думаєте? Постирає. Мусить. А тоді я:

— Пляшку пива принесіть!
І вслід за ним (трохи голосніше, щоб бос почув):

— Тільки скоріше рухайтесь!
Не побіжить, думаєте? Побіжить, ще й оглядеться тривожно, чи, бува, бос не помітив.

— Ну, й обслуга тут, Господи! —зідхну я на всю бару.

Та найприємніший фінал: заплативши за пиво, кидаю Гірнякові на стіл додаткового дайма. А, чого доброго, розщедрюсь і кводром брязну. Абсолютно!

РЕЦЕНЗІЇ

ПРО ТЕ, ЧОГО НЕ БУЛО В ІСТОРІЇ

Увесь світ добре знає, як нівечить т. зване „партійне керівництво” в СРСР творчість радянських письменників. Через те „керівництво” уся їхня творчість — суцільна казенщина. Бо справді: яка то творчість, коли письменник мусить обов’язково дбати про те, щоб не помилитись супроти вказівок партії й уряду?

Один із доказів на це — остання драма покійного Ю. Яновського „Молода воля”, опублікована в журналі „Вітчизна” ч. 3 ц. р. Правда, як зазначено в замітці від редакції „Вітчизни”, цю п’єсу письменник не закінчив остаточно. Але з того, що написано в замітці, знати, що це стосується тільки до стилістичної обробки, до деталів, а сюжетна побудова й характер дієвих осіб закінчені цілком. Але саме в цих двох складниках твору й виявилась рабська залежність драматурга від отих „вказівок партії й уряду”.

Тема драми — ранній період діяльності Т. Шевченка (до його арешту 1847 р.).

Але Яновський потрактував цю історичну дійсність антиісторично, так, як воно тоді не могло бути. Про це, либонь, свідчить і один з авторових проектів назв цієї драми — „Те, чого

не було в історії”. А щоб це якось умотивувати, в одному з місць драми він вкладає в уста Шевченкові такі слова: „Шкода, не запишуть моїх пригод. Колись вкажуть архівні щурі — був собі отакий маляр Шевченко, іноді писав вірші, а більше пив горілку та кумився з панамі... Так напишуть, як їм буде з руки! Нема, мовляв, документів” (ст. 131).

Отож, мовляв, драматург і подає те, чого нема в історії, але що було в дійсності. Тільки ж того, що є в драмі, в дійсності таки не було. Це те, що його вимагають найновіші „вказівки партії та уряду”. У драмі ж Шевченко виступає як повстанський отаман, як другий Кармелюк! Згідно з другою „вказівкою партії й уряду”, драматург подав обов’язкову тепер казенну „дружбу українського й російського народів”, присвятивши твір „300-чю возз’єднання України з Росією”. У даному разі Яновський зигнорував відоме всім негативне ставлення Шевченка до Переяславського договору („Великий Лях”, „Якби то ти, Богдане паний, тепер на Переяслав глянув”).

Згідно з вказівками „руські люди” в драмі виступають тільки, як добрі люди, навіть як... „благословенні”. „Волю мені придбали благословенні руські люди”, каже Шевченко. „Душу

зогріли, до власного пустили серця й сказали — живи! Як же я житиму? — спитав. — Учися, кінчай академію, не забувай про народ, визволяй його з панських та попівських та царських кайданів!”

Отак фальшує автор викуп Шевченка на волю! Про те, що викуп заініціювали українці (Сошенко, Григорович), він не згадує зовсім. Троє „благословенних” руських людей фігурує й серед дійових осіб драми: солдат, генерал-губернатор Бібіков і його правитель канцелярії Пісарєв. Солдат перейшов до повстанців для того, щоб Охрім (український селянин) і

Єфрем (цей солдат) здобули разом „одну правду” (ст. 130). „А коли здобудуть, — каже Шевченко, — вважай слов'янське питання за вирішене. Так, пане Костомаров! ”Учене літературне товариство” — справа корисна, але наша путь певніша. Болгари, чехи, поляки — безсумнівні спільники, та перше слово належить росіянам. Брати-слов'яни пристануть згодом...” Отакий, як бачимо, цинізм супроти братів-слов'ян!

Навіть генерал-губернатор Бібіков — цілком пристойна людина. Він же, давши доручення українському інтелігентові Кваші-Квашенкові

Ілюстрації для О'Кіфс зладив Едвардс Дзеніс — канадійський мистець латиського походження

давні КАНАДІЙСЬКІ звичаї

Жарення ковбасок було здавна улюбленою розвагою, товариською подією, що збирала добрих друзів...

свійво полум'я миготить і танцює й любо глядіти, як на деревному жарі печуться ковбаски та підсмажуються булочки.

O'Keefe's
OLD VIENNA
BREWERY LIMITED

1827

шпигувати за українською інтелігенцією, каже: „І руки не подав, а вимити хочеться!”

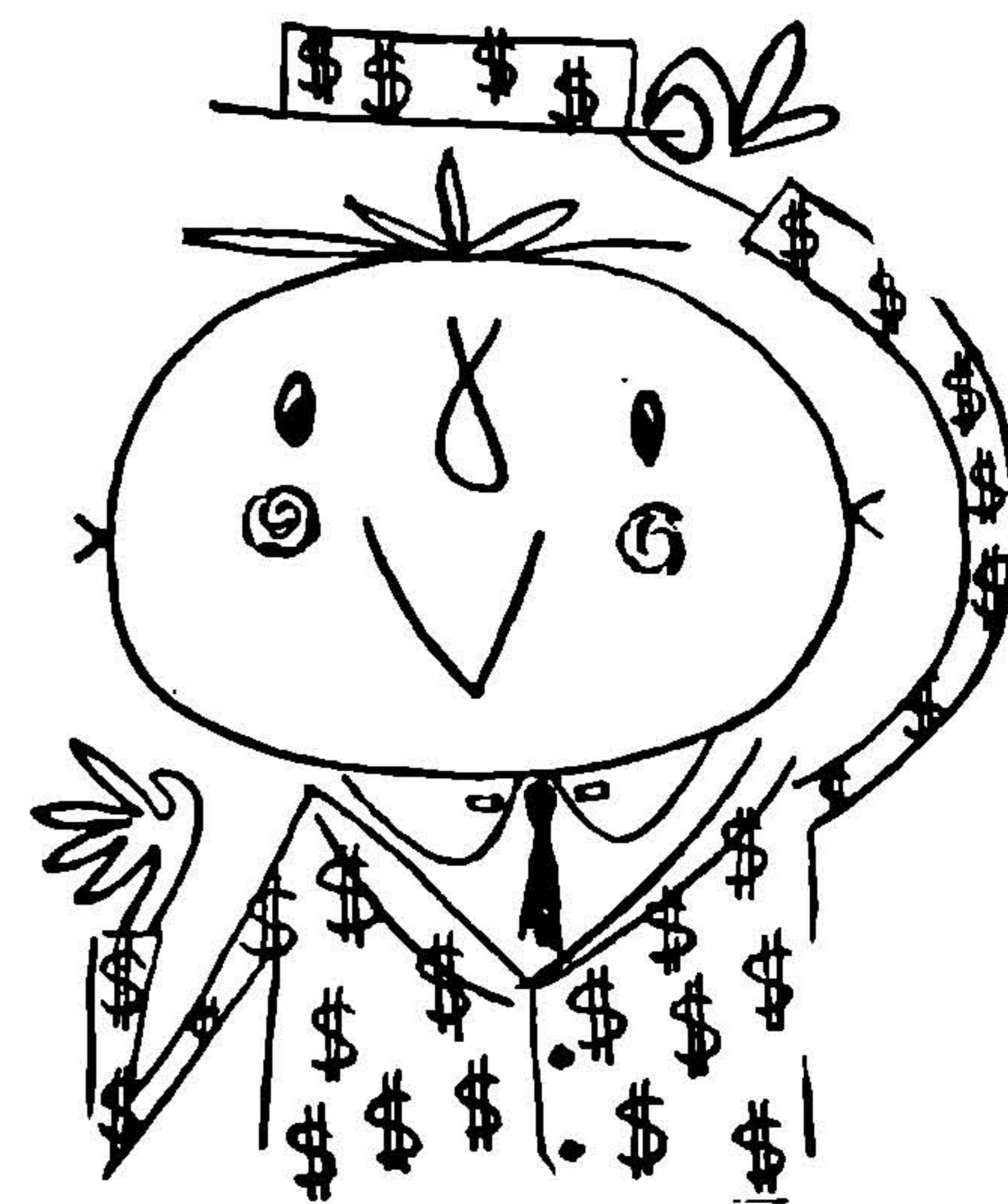
Але зате українська інтелігенція того часу — це заспіль мерзотники, холої, експлуататори. Самі прізвища дають їм негативні характеристики. Ось поміщик Чухненко, учитель гімназії Кваша-Квашенко. І в образах цих людей автор спалює ту, безперечно, поступову для свого часу українську інтелігенцію першої половини 19-го віку, що фактично розпочала відродження українського народу, що боролась за скасування кріпацтва. Це „хлопомани” й збирачі народньої творчості. Про Чухненка каже селянин Борщ: „По нашому говорить, вбирається по-простому, хліборобів не цурається. Записує до книжечки, як співаємо, як ото розмови то-

чимо”. Кваша-Квашенко — „відомий етнограф”, і з ним разом Чухненко збирає „народні скарби”. А Костомаров же був творцем першої української політичної організації — Кирило-Методіївського братства!

Словом, уся драма написана за приказкою: „Скачи, враже, як пан каже”, тобто влада. А дуже шкода. Бо чудова мова й майстерний діалог у драмі свідчать, що Яновський міг би на-

Завдяки П.П.З.

перший раз у житті

В МЕНЕ

грошей вбрід.

Програма Персонального Забезпечення Банку Нової Шотляндії ПРИДЕРЖУЄ Вас щадити, доки не осягнете своєї цілі.

П. П. З. творить прямо чуда — особливо якщо щадити Вам приходить важко...

Г а р а н т у є визначеній Вами людині повну суму Вашого щадничого плану навіть коли б Ви не дожили стільки заощадити. Жадайте подробиць та безплатного примірника книжечки про П. П. З. у найближчій відділі Банку Нової Шотляндії.

Ваш спільник що з ним допомагає зростати Канаді.

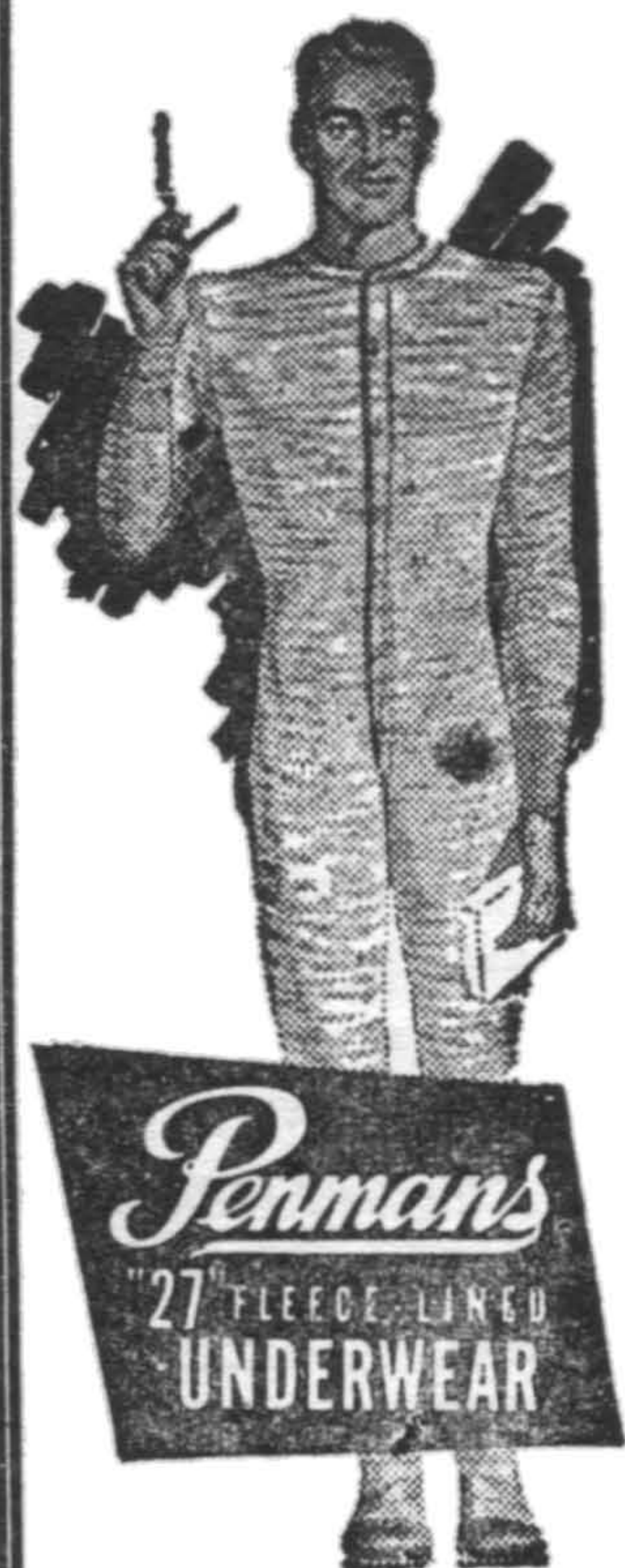
The BANK of NOVA SCOTIA

Penmans

Вимагайте!

„27” вовняно-льняне
спідне білля

Зимове спідне білля, неперевершене в своїй якості: найтепліше, найкраще носить, має відповідну довжину. — Скроєне так знаменито, що не перешкаджає в русі, а великий процент вовни в матеріалі робить його дуже теплим. Вартість цього білля збільшує знаменита робота Пенман-а. Можна набути спідні сорочки та підштанки окремо, або одностайне білля для хлопців та мужчин.

ФІРМА ВІДОМА
від 1868 року.

27-FO-4

писати повноцінний твір, якби не оглядався на оті вказівки партії й уряду!

Алеж сама мова та діалог — це ще не весь твір. Головне в драмі — образи (характери) й сюжетна побудова. А в історичній ще й історична правда, чи хоч правдоподібність!

А цих останніх прикмет у драмі Юрія Яновського якраз і немає.

В. Чапленко

„УКРАЇНСЬКА ХАТА” (1909 - 1914 рр). Упорядкував Сава Зеркаль. Бібліотека „Українського Громадського Слова” ч. 2. Нью-Йорк, 1955.

Химерна доля нашої української книжки на чужині. Маловартісні чи взагалі якогось обме-

женого значення книги (напр. т. зв. „пропам'ятні книги”) не раз виходять як розкішні видання, на доброму папері, добрим друком, а цінні матеріяли частіш публікуються аби-як, технічно недосконало. У названому вище виданні вміщено дуже цінний історичний матеріял — спогади фактичного редактора й видавця журналу „Українська Хата” Павла Богацького, а видано цю книжку „хатнім способом” — на цикльостилі. Але й за те, що зроблено, треба подякувати упорядникові й видавцеві Саві Зеркалеві, бо він у якійсь кількості таки розмножив цей текст і забезпечив його на якийсь час від загибелі.

Спогади П. Богацького подають докладну історію заснування й видання журналу „Українська Хата”, що свого часу відіграв чималу роль у розвитку нашої культури. З історії цієї культури ніхто не може викреслити не тільки „радян”, тобто співпрацівників Чикаленкової „Ради”, а й „хатян”, людей, що створили й зуміли видавати впродовж п'ятьох „з гаком” років журнал „Українська Хата”.

І хоч, може, й має рацію видавець цієї книги, коли констатує факт, що дехто з українських працівників пера часом „забуває” „Українську Хату”, то це, мабуть, відноситься до несолідних людей, поважні ж дослідники нашого мунулого навряд чи відважаться на таке. Адже навіть у радянському „Очерку советской украинской литературы” (Москва, 1955 р.) „Хату” згадано, хоч і з відповідними „епітетами”.

П. Богацький, як і всякий мемуарист, подає факти в своєму освітленні, і тому інколи з ним не можна згодитись. Так, наприклад, з його тексту виходить, що український літературний модернізм веде початок від „Української Хати”. Таке враження складається через те, що він не згадав ні заклику М. Вороного з 1901 р., ні заходів М. Коцюбинського в цьому розумінні. Чимало суб'єктивного в його негативних словах про „драмороба” С. Черкасенка. Але поза цим мемуарист подає цінні відомості про багатьох діячів (мецената І. Бойка, що фінансував видання, М. Шаповала, О. Коваленка, А. Товкачевського, М. Євшана й ін.).

Крім спогадів П. Богацького, у книжці вміщено ще трохи спогадів М. Шаповала та характеристики „Хати” А. Животка. До тексту додаю показник імен.

Хиби видання? Насамперед у цикльостилі. Але є трохи й у мові, що дечим нагадує мову доби „Української Хати” („справочник” замість „довідник”, „огородець” тощо). Але в цілому видання цінне.

В. Чапленко.

Іван Власовський, НАРИС ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ, том I, (X — ХУІІ), стор. 294, обкладинка (двокольорова) П. Холодного, видання Української православної церкви в США, Нью-Йорк, США, 1955.

Не беремося вже сьогодні аналізувати цю велику й якісну працю, але нема сумніву, що вона є чималим осягом у ділянці нашої церков-

---

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи
Ойл Борнери та напрари.

J. KIVICHENKO
184 DOVERCOURT ROAD
TORONTO, ONT.

PHONE: LA. 8820

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР В АМЕРИЦІ

під мистецьким керівництвом Йосипа Гірняка

виставить у Торонті (зала УНО):

У п'ятницю 9 грудня 1955 року

ТАРТЮФ

Комедія на 5 дій — Мольєра.

У суботу 10 грудня 1955 року

МАРТИН БОРУЛЯ

Комедія на 5 дій — Івана Тобілевича.

У неділю 11 грудня 1955 року

ПОШИЛИСЬ У ДУРНІ В АМЕРИЦІ

Музична комедія на 3 дії зі співами й танками
за Кропивницьким — Івана Керницького.

Постанова: О. Добровольська, оформлення сцени: М. Радиш, А. Липчук та В. Лисняк, інспектор сцени: В. Змії.

ПОЧАТОК УСІХ ВИСТАВ О 8-Й ГОДИНІ ВЕЧ.
Попередній продаж квитків у книгарнях АРКА
та ПЛАЙ

НОВІ ДНІ, ГРУДЕНЬ, 1955

ної історіографії — це перша велика праця з історії Української православної церкви, починаючи з її початків.

Читач з цікавістю чекатиме на два дальші томи цієї праці, які йому обіцяє автор.

ОБІРВАНІ СТРУНИ, антологія поезії полягалих, розстріляних і засланих (1920 — 1945), вибір, передмова й довідки Богдана Кравцева, стор. 431, обкладинка М. Бутовича, видання НТШ, Нью-Йорк, США, 1955, ціна — 3.00 дол.

Василь Кудрик, **МАЛОВІДОМЕ З ІСТОРІЇ ГРЕКО - КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ**, том II, стор. 286, видання видавничої спілки „Тризуб“, Вінніпег, Канада, 1955.

Ганс Бранденбург, **ДОРОГА ДО ХРИСТА**, вказана для сучасних людей; переклад з німецької мови М. Костева, стор. 168, видання автора, місце видання не вказане, 1955 р.

ЛОГОС, богословський кварталник, том УІ, кн. 2 (квітень - червень), 1955, видання оо. Редemptористів, Йорктон, Саск., Канада.

Инж. Андрій Качор, **ДЕНИС КОРЕНЕЦЬ**, начерк його життя та праці на тлі українського фахового шкільництва й сільсько - господарської кооперації в Зах. Україні, стор. 72, видання „Кооперативної Громади“, Вінніпег, Канада, 1955. У книзі — кілька ілюстрацій.

М. Добрянський, 1. **ДО ПИТАННЯ КРИЗИ В ДЕРЖАВНОМУ ЦЕНТРИ УНР**, 2. **ІНСТИТУТ І АСОЦІАЦІЯ**, стор. 64, друкарня „Українських Вістей“, 1955 р.

Рекомендуємо цю брошуру всім тим, кого непокоїть агітація проти УНРади, кого лякає настирливе твердження про „зраду“ та „запроданство“ діячів УНРади.

ГАЗЕТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ В КРИМУ

Як довідуємось з радянської преси, з осені цього року в Кримській області України почала виходити перша радянська газета українською мовою — „Радянський Крим“.

У Криму відбулись також конференції читачів журналу „Вітчизна“, що свідчить про наявність чималої кількості українських читачів у цій новій українській області.

У Криму також створено якусь кількість шкіл українською мовою, а також і педіститут.

З літературних часописів довідуємось також про появу в Криму українських молодих письменників.

ТВОРИ УЛАСА САМЧУКА ЧУЖИМИ МОВАМИ

У Парижі, у видавництві „Ле Сабліє“, у перекладі Лідії Шульгіної та пані Русан, з передмовою видавця п. Аркоса, вийшла французькою мовою „Марія“, що мала вже три наклади українською мовою загальним накладом 24.000, яка була цілком передрукована газетою „Свобода“ в 1936 році і перероблена для радіо-передачі Шарвана в 1954 році. Ця повість була також видана німецькою мовою у в-ві „Гогенштаффен Ферляг“ у Штутгарті (переклад Кюц-

нера), але була розбомблена разом з видавництвом. Тепер готується її видання англійською мовою.

Минулого року у збірнику „Pen in Exile“, що вийшов при міжнародньому Пен-Клубі в Лондоні за редакцією П. Таборі, у якому вмістили свої твори найвидатніші письменники й поети еміграції багатьох народів, появився також уривок з другого тому роману У. Самчука „Ост“ під заголовком „Бенкет у Чібію“, (переклад Г. С. Стівенса). У збірнику вмістили свої твори такі автори: Сторм Джемерсон, Марія Кунцевич, Е. Салязар Чапеля, Фердинанд Гетель, Тадеуш Вітліц, Андрев Горсун Колін, Сальвадор де Мадаріяга, Марк Алданов та чимало інших.

СМЕРТЬ ВИЗНАЧНОГО ГРОМАДЯНИНА

4 листопада 1955 р. у Чикаго помер нагло від удару серця проф. Петро Назаревський, колишній старшина армії УНР, учасник Зимового Походу, відзначений орденом Залізного Хреста, визначний культурний діяч Карпатської України.

Покійний народився 7 вересня 1892 р. в селі Корсунівка на Полтавщині. Закінчив Духовну Семінарію в Полтаві. З проголошенням української держави стає як один з перших у лави її армії. На еміграції перебував у Под'єбрадах (Чехія), де провадив видатну культурно - освітню діяльність, працюючи як учитель і диригент хорів. У 1939 - 43 рр. працював в Українському Національному Музею в Празі. Заарештований гітлерівським гестапом у 1943 р., був засланий на примусову працю до Німеччини.

Після окупації Німеччини альянтами Покійний разом зі мною організує першу Українську Православну Парафію в англійській окупаційній зоні в Гослярі. Згодом ми обидва організуємо такі ж парафії в Гекстері й у Райне (Вестфалія).

У жовтні 1951 р. Покійний прибуває до Америки. У Мінеаполісі він жертвенно допомагає в праці мені, як настоятелеві церкви.

У листопаді 1953 р. стає диригентом хору при парафії Святих Петра й Павла в Чикаго й виконує ту працю щиро й чесно до кінця свого трудлюбивого життя.

Похорон відбувся 7 листопада ц. р. з участю трьох священників: о. протоєрей Степан Біляк, Всч. о. Михайло Дармоць і Всч. о. Орест Кулик.

Проповідь і прощальне слово виголосив я, від імені уряду УНР прощав Покійного інж. Кость Ліневич.

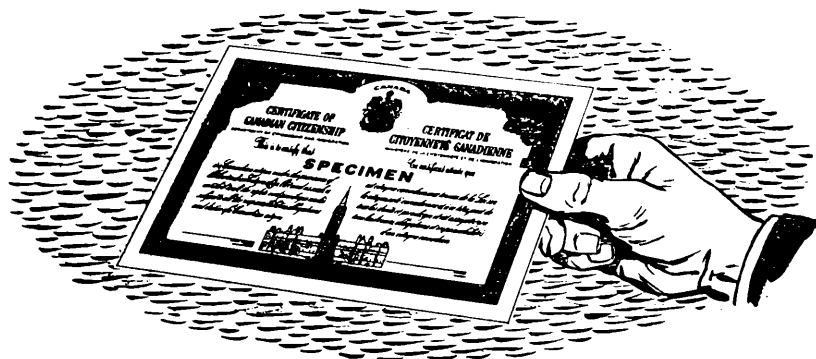
Після похорону відбулася поминальна трапеза, яку влаштувало Сестрицтво (голова пані Цвян). Під час трапези зібрано \$75.00 на нев'янучий вінок, замість квітів на могилу, і призначено на фонд У. П. Слова.

Покійний залишив у глибокому смутку дружину Анну й двох дочок — Надію й Галину.

В. Й. П.

о. прот. Степан Біляк
настоятель церкви Св Арх. Михаїла в Мінеаполісі, США.

КАНАДІЙСЬКИЙ ГРОМАДЯНИН

Кожний канадійський громадянин стає спадкоємцем вільного народу у вільній країні.

Людам з інших країн не трудно стати канадійськими громадянами.

Ось деякі вимоги:

1. Мусить проминути п'ять років з часу, коли Вас допущено імігрантом у Канаду.
2. У Вас мусить бути добрий характер і мусите вміти говорити англійською або французькою мовою.
3. Мусите зложити заяву на канадійське громадянство у Секретаря Суду, найближчого місця Вашого замешкання.

Щоб одержати більше інформацій, як стати канадійським громадянином, спитайте Секретаря Суду, що найближчий до Вашого місця замешкання або напишіть до:

CANADIAN CITIZENSHIP BRANCH, OTTAWA
OTTAWA CANADA

CANADIAN CITIZENSHIP BRANCH, OTTAWA
OTTAWA CANADA

THE DEPARTMENT of CITIZENSHIP and IMMIGRATION
OTTAWA CANADA

Hon. J. W. Pickersgill
Міністер

Laval Folier
Заступник Міністра

19940 Goddard Ave.,
Detroit 34, Mich. USA

G- LUKE'S ELECTRICAL APPLIANCE CO.

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР, ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ ПЕЧІ МОФЕТ,
ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ ПИЛЕСМОКИ, МЕБЛІ ДЛЯ СПА-
ЛЕНЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БАГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ, ПІЯНИНА ТА
АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 ДАНДЕС СТ. ВЕСТ, ТОРОНТО, ОНТ.

Телефон ЕМ 8-9228

Ілюстрації для О'Кіфе виконав
Едвардс Деніс — канадійський
мистець латиського походження.

давні КАНАДІЙСЬКІ звичаї

їзда на санях — староканадійський
звичай, що веде до піонерських часів.
Сьогодні теж приємно в морозну зи-
мову ніч, молодим і старім дружно
проїхатись на санях.

O'Keefe's
OLD VIENNA
BREWERY LIMITED